

נא לא לקרוא בשעת התפלה וקריאת התורה

# דברי תורה לפרשת השבוע



יהודיא  
דעריקא

אורהות  
חיים

סיפור עיר  
הפרשה

אמרי קודש  
בערזא

פנינים  
יקדים

בס"ד עש"ק פ' משפטים כ"ג שבט תשפ"ה

מבה"ח המולד ליל שישי פרשת תרומה

בשעה 7:02 בערב ר"ח אדר ביום שישי ושב"ק

{דף היומי ביום שב"ק סנהדרין ס"ז}

מוצ"ש	הרה"ג	ניו יורק
6:52	5:23	מונטריאל
6:44	5:15	לונדון
6:41	5:12	מנצ'סטר
6:46	5:17	אנטוורפן
7:23	5:51	ציריך
7:13	5:41	זינ
6:41	5:11	מלבורן
9:22	7:53	

ובזיע, וכל שכן כשאומר אדם איזה חידוש וסברא נאה או לפלול, הרי עלול לשכוח אז שצריך ללמוד ביראת שמים וברתת ובזיע, ויכול לבוא לגאות ולהתפארות ח"ו. והעצה ע"ז היא להרהר בתשובה לפני הלימוד, ומובא בשם הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע שאם לא שב האדם קודם שמתחיל ללמוד, עליו הכתוב אומר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי (תהלים ג, טז). וזהו שאמר הכתוב כאן ואלה המשפטים, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, ופירש"י מה הראשונים מסיני, כלומר הראשונים שהם העשרת הדברות שהן דברי מוסר, בקל יוכל האדם להתעורר ללמד מתוך אימה ויראה ורתת וזיע כמו שהיה בהר סיני, אף אלו מסיני, רצ"ל שגם כל משפטי התורה צריכים ללמדם ביראת שמים כמותם. ועל זה הוסיף רש"י ז"ל ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח, מזבח מרמז על עבודת התפלה, ולזה נסמכה פרשת דינין למזבח לומר לך שכמו שעבודת התפלה צריכה להיות מתוך חיות והתלהבות ויראת שמים, כן יהיו גם הדינין, היינו לימודי משפטי התורה, בהתלהבות וברתת ובזיע.

ואלה המשפטים. (כא, א)

איתא במדרש זהו שאמר הכתוב [תהלים ט-ט] והוא ישפוט תבל בצדק [דין] לאומים במישרים. ותמוה. ויש לפרשו עפ"י מה שאיתא [ע"ז ד: ב' דעות מה הקב"ה עושה בתחלת היום. חד דעה, דהקב"ה עוסק בתורה ג' שעות ראשונות, ואח"כ יושב ודן את העולם. ואח"כ עוסק בתורה. ויש להוכיח כדעה שעות ראשונות הקב"ה עוסק בתורה, בשחרית. ר' יהושע אומר, עד שלש שעות, שכן דרך בני מלכים דבברכות דף ט' [עמוד ב'] איתא, מאימתי קורין את שמע לעמוד בשלש שעות על היום. ואיתא בשבת [דף ס"ז]. דישאל בני מלכים הם, נמצא מוכח מזה דג' שעות ראשונות נקרא עוד זמן שינה. ואיתא במדרש [תהלים פ"ט ס"א], ישפוט תבל בצדק, קאי על ישראל שדן אותם כשהן נעורים ועוסקים במצות. ולאומים במשרים, שדן אותם בלילה כשהן ישנים ועוסקים בעבירות. וזה ידוע [ר"ה ח:]: דישראל נכנסים תחילה לדין, מקמיה דליפוש חרון אף. וא"כ מזה מוכח דג' שעות ראשונות הקב"ה עוסק בתורה, דאם נאמר כדעה ב' דג' ראשונות יושב ודן, קשה הא אז עדיין ישנים ואיך דן את ישראל כשהם ישנים. ועל כרחק דתחלה עוסק בתורה, ואח"כ דן. ומן הקב"ה ילמד האדם ג"כ שתחלה יעסוק בתורה, ואח"כ ישב בדין. ואיתא במד"ר ובמכילתא ואלה המשפטים, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, דלעיל מניה איירי בקבלת התורה ואח"כ יעסוק במשפטים, וזהו שכתוב ואלה המשפטים וא"ו מוסיף על ענין ראשון, דתחלה יעסוק בתורה, ואח"כ ידן. והיה קשה ליה להמדרש, מנאליה דצריך

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (כא, א)

ואיתא בתרגום ואילין דיניא די תסדר קדמיהון, והקשה דלכאורה הו"ל למימר די תשוי קדמיהון, כי תשים בלשון תרגום הוא תשוי, ומבאר דהנה מאתו לא תצא הרעות (עיי'ן איכה ג, לח), דמהש"ית אינו יוצא שום דבר רעה ח"ו, שמהש"ית עצמו יוצאים רק גזירות טובות, ומה שרואים שיש ח"ו לפעמים שיש איזה דינים, הוא רק משום שהש"ית עושה הכל ע"י צירופים וע"י העבירות נתהפכו הצירופים לדינין, וכגון שהש"ית שולח הטובה ע"י הצירוף של אותיות שפע, והאדם ע"י החטאים שעשה הוא מהפך הצירוף משפע לפשע, וכן כשהש"ית שולח הטובה ע"י הצירוף של ענג והאדם ע"י חטאו ח"ו מהפכו לנגע וכדו' וכדו', וע"י שעושי' תשובה חוזרין הצירופין להיות טובים כמו שהיו מתחלה, ומתבטלים הדינין, וזהו הפשט ואילין דיניא די תסדר קדמיהון, שמשא רבינו יאמר לבני ישראל האיך שיסדרו שיהא הצירופין כמו שהיו בתחלה כסדר הטוב.

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (כא, א)

רש"י ז"ל ולמה נסמכה וכו' שתשים סנהדרין אצל המזבח, כי הנה בזמן שבית המקדש היה קיים היה המזבח מכפר, אבל עכשיו שאין ביהמ"ק התורה מכפרת, וכמו שאמרו חז"ל [ויק"ר פכ"ה, א] בבעל תשובה, שאם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שנים וכו', הרי רואים מזה שהתורה מכפרת על הכל. ולזה נסמכה פרשת דינין אצל המזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח, כלומר שהלומד והמקיים את התורה, והסנהדרין שהן הפוסקים דיני התורה, יש להם כח כמו המזבח, כשם שהמזבח מביא כפרה על כל החטאים כן התורה מכפרת על הכל

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (כא, א)

ופירש"י כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח, ויש לבאר הענין בזה, כי הנה מתן תורה היה בקולות וברקים ואש, וע"ז התעוררו בני ישראל ליראת שמים, כמו שאמרו חז"ל שניתנה התורה באימה וביראה וברתת ובזיע, והנה דרשו חז"ל (שם) שכמו כן צריך להיות בכל לימוד התורה, שיש ללמדה באימה וביראה וברתת ובזיע, והנה בעת שלומדים ספרי מוסר אז נקל לרכז המוח ללמוד בהתעוררות יראת שמים, כי עצם הלימוד בזה מעורר האדם ליראת שמים, אך בעת שלומדים סוגיות קשות בש"ס ועוסקים בעיון עמקי הלכות, ובפרט בדיני ממונות שאמרו חז"ל הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות שהם ענינים עמוקים ביותר, אז קשה לצמצם המוח ולרכז המחשבה שיהיה הלימוד בהתעוררות ליראת שמים וברתת

## לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת מרים ע"ה  
בת מוה"ר גבריאל חיים צבי זלה"ה  
אשת הגה"צ רבי משה אדלר זצ"ל

אב"ד טורדא

נפטר כ"ה שבט תשנ"ח תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה הרה"ג

ר' ישראל גבריאל אדלר שליט"א

אב"ד טורדא

לעשות כן. על זה אמר, זהו שאמר הכתוב ישפוט תבל בצדק, רצה לומר, שדן אותם כשהן נעורים ועל כרחק מוכח דג' ראשונות הקב"ה עוסק בתורה ואח"כ יושב ודן.

### ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (כא, א):

וברש"י ז"ל: "אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר: אשנה להם הפרק וההלכה וכו' ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר: אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם". נראה לפרש ע"פ מה שמצינו בגמ' (עירובין מא): שעניות מעבירה את האדם "על דעת קונו", דקדקו לומר על דעת, "היינו, כי הגם שהם עניים, חלילה לומר על זרע ישראל אשר מחמת זה הם עוברי עבירה, או שאינם לומדים את התורה, חלילה לומר כך, כי הם לומדי תורה מתוך דוחק, רק שהעניות גורם שאינם יכולים ללמוד בדעת צלולה ולחדש חידושי תורה, כי שמעתתא בעי צילותא (מגילה כח) וזהו 'על דעת קונו' דייקא. על כן הזהיר השי"ת את ראשי הדור שיפתחו שערי פרנסה לישראל, שיוכלו להבין טעמי תורה בדעת צלולה. וזהו: שלא תאמר אשנה להם פרק ולא אודיע להם טעמי תורה, ועל כן אני מזהירך שתראה שיהיה להם שלחן ערוך מוכן לאכול לפניהם, ועי"ז יבינו גם סודות התורה וטעמי התורה".

(אמרי נועם)

### כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם. (כא, ב)

"כי תקנה" מיד בית דין שמכרוהו בגניבתו, כמו שנאמר (שמות כב, ב) "אם אין לו ונמכר בגניבתו" או אינו אלא במוכר עצמו מפני דוחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש? (רש"י) וצריך ביאור למה לנו למכור אותו עבור גניבתו? החסר דרכים איך לשלם הגניבה? ישכרוהו לעבד, ושכרו יקח בעד הגנב, מדוע שיושפל עד כדי כך שימכרוהו ויוכלו למסור לו בעל כרחו שפחה כנענית, ובניו אינם בניו, אלא שייכים לבעל הבית? ועיין באבן עזרא שכתב 'ואין לאדם בעולם יותר קשה עליו מהיותו ברשות אדם כמוהו' עד כאן, אם כן המכירה שמוכרים אותו לעבד הוא עונש הכי קשה, ומדוע מגיע לו זאת. מהי כאן המידה כנגד מידה? **ההסבר לכך** הוא, כשאדם גונב סימן הוא שאינו יודע ואינו מרגיש רשות אחרים מהי, על כן באה התורה ואמרה "ונמכר בגניבתו" שתהיה תחת רשות אדם כמוהו, וכדברי האבן עזרא 'זהו דבר שאין קשה ממנו', אז יבין רשות אחרים מהי, וזוהי המידה כנגד מידה: גנבת? זאת אומרת שאיך מבין רשות אחרים מהי, תמכר לאחר ואז תבין ותדע רשות אחרים מהי!

(מראה יחזקאל)

### ורצע אדוני את אזנו. (כא, ו)

רבי יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר: מה נשתנה אוזן מכל איברים שבגוף אמר הקב"ה אוזן זו ששמעה על הר סיני בשעה שאמרתי כי לי בני" עבדים וכו'. לכאורה תמוה, מכיוון שהסיבה לרציעה היא "אוזן ששמעה", הבה נאמר כך גם בכל יתר המצוות ונצטרך לרצוע כל מי שעבר על אחת מתרי"ג מצוות? אלא מיישב הקיקיון דיונה רציעת האוזן שייכת דווקא בעבד שאמר "אהבתי את אדוני ואת אשתי וגו' לא אצא חפשי", שכיוון שיש לו דביקות לבית אדוני, לכן רוצעים אותו לבית האדון, מידה כנגד מידה, שיהיה דבק בו ולא ייצא ממנו, וזה לא שייך בשאר המצוות. ומה שאמר ריב"ז "אוזן ששמעה", אין זה נימוק לעצם הרציעה (שהוא, כאמור, גמול על דביקותו בבית רבו), אלא טעם וסיבה לכך שרוצעים דווקא את האוזן ולא אבר אחר.

יישוב אחר הובא במהרש"א: כתבו התוספות (קידושין כב: בד"ה מה נשתנה): "יש במדרש דמרצ"ע בגימטריא ד' מאות (שנה) ולפי שהיו ישראל עבדים ארבע מאות שנה וגאלם הקב"ה, והלך זה וקנה אדון לעצמו, לפיכך יירצע במרצע, העולה כך", עד כאן דברי התוספות. וביאר המהרש"א בכוונת דבריהם, שהטעם שדרש ריב"ז "אוזן ששמעה וכו'" אינו טעם אלא למה שרוצעים את האוזן דווקא, ואילו טעמה של עצם הרציעה היא משום שמרצע עולה ד' מאות וכו', כפי שכתבו התוספות. לפי זה, הוסיף המהרש"א, מיושבת גם הקושיא למה לא נאמר "אוזן ששמעה" גם על שאר מצוות, שהרי כל ענין המרצע נוגע לארבע מאות שנות העבדות במצרים שהגאולה מהם מובילה לעבדות להקב"ה אותה היפר זה שהלך וקנה אדון לעצמו. בשאר מצוות אין שייך טעם זה!

(מהרש"א קידושין כב:)

### רק שבתו יתן ורפא ירפא. (כא, יט)

"הנראה לרמוז, גודל מעלת יום השבת קודש, אשר הוא צנור כל השפעות וטובות הכלולים בגוף ובנפש, והוא מרפא לכל הענינים, כמו שאמרו (שבת קיח:): 'כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחליו לו... ולזה גם כן הענין בחובל בחבירו שצריך ליתן לו ה' דברים (-) נזק, צער, רפוי, שבת ובושת ואחד מהם שַׁבָּת, רמז בזה בחובל בחבירו הוא גם כן בשני ענינים: הא' כפשוטו, שחבל בגופו, גם רמז בעניני הנפש, שחבל בחבירו, בפגם הנפש, ועל כל ענינים האלה העיקר הוא להתפלל עליו ביום שבת קודש והוא תכלית הרפואה. וזה פירושו: 'רק שבתו יתן' כאשר יתפלל עליו ביום השבת, אז ורפא ירפא".

(תפארת שלמה)

### ורפא ירפא. (כא, יט)

ודרשו רז"ל (ב"ק פה). מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות. והקשה דהו"ל למימר שניתן רשות לחולה להתרפאות. ואמר: שמעת חטא אדם הראשון ירדו הרבה כוחות הקדושה בדצח"ס, והם צריכים עליה על ידי איש הישראלי ע"י אכילתו ושתייתו, אך שיש כמה דברים שאינם ראויים לאכילה ושתייה, רק כאשר יצטרך האדם לרפואה ולקוח מהדברים ההם לצורך רפואתו אזי יש להם עליה ע"י זה. כעת נראה מי באמת החולה, הלא בודאי העשב הזה, מחמת שבכל עת מצפה שיהיה לו עליה. והאדם הוא הרופא. לזאת אמרו מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות.

(הרה"ק מאפסא זי"ע)

### ורפא ירפא. (כא, יט)

"נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא" (שו"ע יו"ד סי' שלו ס"א). לכאורה קשה אם זוהי אכן מצווה, מדוע קורא לזה השו"ע בתחילה 'רשות' אלא באמת הרפואה האמיתית היא לבקש רחמים מהשי"ת, כאמור (דברים לב, ט): "מחצתי ואני ארפא". אלא שאין כל אדם זוכה לכך, ולכן צריך הוא לעשות רפואה על פי טבע העולם. ואכן השי"ת מסכים לכך ונתן רפואה על פי טבע הרפואות, וזו היא 'נתנת רשות' של הקב"ה. וכיוון שכבר בא האדם לידי כך, אזי יש חיוב על הרופא לדאוג לרפואתו. והנה, במסכת ברכות (ס). נאמר: "אמר רב אחא: הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת, לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו". ומפרש רש"י: "כלומר לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים". וממשיכה שם הגמרא: "אמר אביי: לא לימא אינש הכי, דתני דבי רבי ישמעאל 'ורפא ירפא', מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות".

יש לפרש שרב אחא הצריך לומר את הנוסח הנ"ל, כיוון שיש בכך התנצלות ונתנית טעם מדוע הוא מבקש רפואה לפי הטבע. לכן הוא אומר כי אף שאין ראוי אלא לבקש רחמים ולהנצל על ידי רחמי שמים, אך מכיוון שנהגו לעשות ולהשתדל על פי הטבע, אף אני עושה כן, ומכל מקום מודה אני שהכל בא על ידי השי"ת - "כי אל רופא נאמן אתה". על כך חולק אביי וסובר, שמאחר שהסכימה תורה לשאול ברופאים ולהתרפא על ידם, והטעם לכך כי ירדה תורה לסוף העניין שאין כל אחד זכאי לנס, לפיכך אין צורך באותה 'התנצלות'. לכן אי אפשר לומר ש'רפא ירפא' זו 'מצוה', שהרי אם היה ראוי היה מתרפא על ידי שמים, אלא שעל פי דרכו של האדם 'רשות' היא לו, ומאחר שכן הרי הופך הדבר למצווה, כיוון שלפי מצבו הרוחני של האדם הרי חייו תלויים בזאת.

(הגה"ק הט"ז ז"ע שמ"ו כ"ו שבת תכ"ז)

### כסף ישיב לבעליו. (כא, לד)

ובפירש"י ז"ל: "שיב - לרבות שוה כסף ואפילו סובין". יש לרמז כאן ע"פ אמרם ז"ל (עירובין מא) שהעניות מעבירה את האדם על דעת קונו, "אמנם, כשיש לכשרי ישראל כסף - ישיב בתשובה לבעליו, הוא הקב"ה, ופירש"י: ואפילו סובין, רצ"ל, אפילו הפחות מישאל כשיש לו כסף, ישיב בתשובה לבעליו".

(דברי ישראל)

**אם כסף תלוה את עמי את העני עמך וגו'. (כב, כד)** רז"ל דרשו מכאן (ב"מ עא). 'ענייך (-קרוביך) ועניי עירך, ענייך קודמין, עניי עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין', יעו"ש. 'ונראה שלשון 'קודמין' הוא מלשון הקדמה ופתח השער ליכנס בו, והוא על פי משל לגאון אחד שעשה ספר, ואחר שגמרו ראה בעין שכלו אשר אין מי שיוכל להבינו לגודל חריפותו, על כן עשה הקדמה

לספרו, שיהיה מפתח להבין דבריו הנאמרים בספר. כן הוא הדבר בכאן, השי"ת ציוה ליתן צדקה, וראה שקשה על האדם אשר לעמל יולד, ליתן מהונו לאשר לא עמל בו, ע"כ עשה השי"ת הקדמה לזה, ליתן לעניי קרוביו "כי ימוך אחיך" (ויקרא כה, לה) שיש להם אהבה בטבע, ואיש את אחיו יעזורו בבחי' רחמי הטבע שיש בו, **ומזה ירגיל את עצמו** לרחם וליתן צדקה לעניי עירו, כי ההרגל הוא טבע השני, וכאשר ירגיל את עצמו ברחמים, יבא מזה ליתן ולרחם גם על עניי עיר אחרת. ומזה תדע כאשר תבקש מן אדם שיתן צדקה לעניים, והוא יענה ויאמר: הלא עניי קרובי ועירי עלי, בודאי בשקר ידבר ואינו נותן להם, כי כל זה הוא הקדמה ומפתח שיוכל ליתן צדקה לכל הפושט יד, ואם היה לומד ההקדמה בודאי היה מורגל ומשיג גוף הענין אשר ההקדמה נעשית בשבילו, אלא ודאי לא למד ההקדמה ואינו מורגל ליתן צדקה כלל, כנ"ל". (אהבת שלום)

### והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני. (כב, כו)

כי אם ייסר ה' לאדם במדת הדין, יש תקוה שיעבור זעם וירחמנו עוד, אבל אם מענישו מצד רחמנותו, אזי העונש קשה מאד. על דרך משל, כמו האב הרחמן המכה את בנו על שחבל את אחיו שהיה גם כן בנו כמו זה, היתכן לקרותו אכזר על הכאתו, כי מה שמכהו אינו מצד אכזריות אלא מצד רחמנותו, שלבו כואב על בנו הנאהב שנחבל ואין ליתן שום התנצלות עבור הבן החובל, אלא אדרבה שיכחו מכות אכזריות. ובהם כתיב 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני', רצה לומר, שמזהירנו לחמול על עניי, כי אם לא ניתן להם חמלה, ויצעקו אליו ית"ש ויחנן עליהם, ויעניש אותנו חלילה, שיהיה העונש גדול מאד, כי העונש הבא מצד חנינה הוא גדול מאד. (הגר"א מווילנא ז"ע)

### מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי. (כב, כח)

בא הכתוב "להזהיר להאדם שמתוך דוחקו - בטרדות צער ח"ו לא יתנכר מתורה ותפלה, כי בהתגברו אז להסיר טרדותיו שהם מעשה היצר לבלבלו - זה המובחר שבתפילות, ובזמן שאין לאדם טרדות אין התפלה ברורה כל כך כמו מי שרבו בלבולין מהיצר ומתגבר עליהם. וזהו מבואר בזוה"ק (תצוה קפד). בדברי ר' נהוראי סבא [דאמר] לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, ע"ש. ובדוק ומנוסה לצדיקים וחסידים אמיתים. וזהו הרמז: "מלאתך" לשון תלאה מעייפותך ויגיעתך, "ודמעך" לשון בלבול ותערובת, דהיינו שנעדר ממנו צלילות הדעת מרוב טרדות שמטרידו "לא תאחר" לא תתנכר ותאחר, כי אדרבה, בהתגברך בשעה זו, אזי "בכור בניך תתן לי" מובחרת וברורה שבתפלות ובמעשים טובים תתן לי. (נועם מגדים)

### מדבר שקר תרחק. (כג, ז)

הצילה נפשי משפת שקר, כאשר תכתוב שקר במילוי - שין קוף ריש, ר"ת שקר, ס"ת נפש ואותיות האמצעיות בגימטריא כו' שם הוי', ואמר הצילה נפשי משפת שקר, שיציל נפשו משפת השקר שהוא הס"ת שרמז בה ע"י שם הוי' יציל אותה. (לקוטי תורה לרבינו רבי חיים ויטאל ז"ע)

### ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת. (כג, יב)

אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה, שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת לא תנהג בה שבת בראשית. רש"י: **מנין יצא לו לרש"י לפרש שהפסוק מדבר על שבתות שבשנה השביעית. ונראה לתרץ**, משום שהוקשה לרש"י מדוע שינתה התורה בלשונה, שבפרשת יתרו (כ, ט) נאמר "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", ואילו כאן לא נאמר כל מלאכה אלא רק "תעשה מעשיך". מחמת שאלה זו, פרש"י דכאן בשנה השביעית מיירי, שנאסרה בחרישה ובזריעה אף בששת ימי העשיה, לכן לא כתבה כאן התורה אלא "ששת ימים תעשה מעשיך". **גם המשך הכתוב** "למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר", מתבאר היטב בשבתות שנה השביעית, שהרי בשביעית לא הוזהרנו על שביתת בהמתנו, וכן גר תושב אין מצווה על שביתת שדהו בשביעית, לפיכך הוצרכה התורה להזהירנו שבשבתות שנה השביעית נשבית בהמתנו וינפש הגר, שלא נניחם לעבוד אלא בששה ימים. (פנים יפות)

**ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו. (כג, יג)** תמוה הדבר למה הוצרך להזהיר שישמרו כל המצוות, פשיטא שהמצוות באו למען שישמרו ישראל מצוותיו ית'. ונראה דאיתא בסופ"ק דקדושין, דאף ששלוחי מצוה אינן ניזוקין, עכ"ז קרה שאמר אב לבנו לעלות לבירה ולהביא גוזלות, ועלה הבן ושלח את האם ולקח את הבנים ואח"כ נפל ומת, דדלמא מהרהר בעבודה זרה היה, וע"ז נענשין עליה אף על מחשבה לחודא. וזה שאמר הכתוב, ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ולא תשקרו, היינו שבזכות כל המצוות שאמרתי לכם תהיו נשמרים מכל דבר רע כי שלוחי מצוה אינן ניזוקין, אך בתנאי ששם אלהים אחרים לא תזכירו, שלא תהיו חלילה מהרהרין בע"ז שאז אין המצוה מגינה. (חתם סופר)

### ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך וגו'. (כג, יט)

האדם בא מהגוף שנקרא 'אדמה' כיון שנברא מן האדמה ועיקר שבידת כח התאוה צריך האדם להתחיל בימי נעוריו, תיכף בהגיעו לכלל י"ג שנה, בבוא אליו יצר טוב (אדר"ג טז, ב), ישבר כח התאוה, וכל המעשים שיש בהם תאוה יעשה אותם רק לשם שמים. וזהו הרמז: "ראשית בכורי אדמתך" תיכף כשכח התאוה, הבא מהגוף, מתחיל להתבכר, "תביא בית ה' אלקיך" - יביא אותן אל השי"ת, כאמור. "רק אם יאמר אדם: אעבוד את בוראי ואשמור מצותיו, וגם אלך אחר תאות לבי בדבר המותר. על זה נאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו', כי טעם איסור בשר בחלב מבואר בשל"ה (בפרשתנו, תורה אור דף מג. בשם הרקאנטי), שהוא מערב כחות עליונים, כי בשר רומז לדין וחלב רומז לחסד, ע"ש. והנה, אם האדם רוצה לעבוד להבורא יתברך הוא דבוק בקדושתו יתברך, ואם הולך אחר התאוה, אף בדבר המותר, נמשך אחר כח נחש הקדמוני שממנו בא אדם הראשון אל החטא, כמ"ש (בראשית ג, ו): 'וכי תאוה הוא לעינים' כמבואר בשל"ה בכמה מקומות, נמצא אי אפשר להיות שניהם יחד, לעבוד את הבורא וגם למשוך אחר התאוה, כי זה הוא כמו תערובות בשר בחלב, והבן" (דודאים בשדה)

### ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך. (כג, כה)

הפסוק (דברים כח, ו): 'ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך', ודקדק וכי אדם בא לביתו קודם צאתו, ואיפכא הוי לי למימר קודם 'בצאתך' ואח"כ 'בבואך' ותירץ. [שבא לרמז] כשאדם נוסע לאיזה צדיק עבור איזה ענין שצריך לו, צריך מקודם לבקש רחמים עבור הצדיק, ועל ידי זה נפעל ענינו. וזה פירוש הכתוב: 'ברוך אתה בבואך' - להצדיק שתהיה בבחינת ברוך, שתמשיך ותבקש רחמים עבור הצדיק, ואז יכול הצדיק להמשיך לך כל טוב ותהיה 'ברוך בצאתך' מן הצדיק, עכ"ד". ואיתא בגמ' (פסחים כב) 'את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים. ובמהרש"א (שם) מבואר דכמו כן נדרש הפסוק (דברים יא, א): "ואהבת את ה' אלקיך" לרבות תלמידי חכמים. ולפי זה גם כאן נפרש: "ועבדתם את ה'" לרבות ת"ח, ועבודה זו תפילה, היינו שתתפלל עבור הצדיק להמשיך עליו רחמים, ואז: "וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך", ויהיה לך כל טוב סלה. (אור לשמים)

### וברך את לחמך ואת מימך והסרת מחלה מקרבך. (כג, כה)

יש לדייק על תיבת מקרבך, דמשמע מבפנים, והלא בודאי יסור המחלה מבפנים ומבחוץ, והוה ליה למימר בקיצור והסירותי מחלה ממך. **ויש לפרש** על פי ששמעתי בשם **הרה"ק מרן רבי יהושע זצוק"ל** מבעלזא לפרש מה שתיקנו לנו בתפילת נשמות, מלפנים ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו וכו' ומחליים רבים ונאמנים דליתנו כו', היינו שהיסורים יש זמן, ונאמנים היסורים בשליחתן לילך מהאדם בבוא הזמן, עם כל זה אנו מתפללים כמו שגזירת ועבדום וגו' היה על ארבע מאות שנה ואפ"ה השי"ת ברחמיו וחסדיו גאלנו גם בהאמצע הזמן, כן אנו מתפללים שגם מן החלאים רבים אף שהם נאמנים, היינו שיש להם זמן, עם כל זה דליתנו גם באמצע הזמן, עכדה"ק. **וזה פירוש** והסירותי מחלה מקרבך, היינו אפילו באמצע הזמן, [מקרבך יתפרש מלשון תוכיות], ובוה מדוקדק תיבת והסירותי, כי הסרה שייך לומר על דבר שצריך עוד לעמוד שהסיר מקודם, דאי כשמוכרח הדבר לילך, לא שייך שהוא הסיר, כיון שהלך מעצמו. **ועל דרך זה** יש לפרש מהר יקדמונו

רחמיך בעת צרותינו, היינו אפילו באמצע כנ"ל, וכן הערני לפרש הפסוק (ירמיה ל, ז) ועת צרה היא ליעקב וממנה [היינו מתוכה באמצעה] יושע. וגם בזה מובן מה שצריך להבין למה בא הגזירה של ועבדום וענו אותם, מפורש בתורה ארבע מאות שנה, והלא היודע נסתרות ית"ש ידע שלא יהיו כל כך, ועל פי הנ"ל יש לומר כדי שנוכל להתפלל על כל צרה רח"ל שיהיה ישועה גם קודם הזמן, כמו שראינו שממצרים הוציאנו כו, וכנ"ל.

(בית פנחס)

### לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא. (כג, כו)

יש לקשר שני ענינים אלה, דהנה נתקשו רבים להבין מפני מה נענש הרמב"ם הקדוש שהיו לו טרדות יומם ולילה מן המלכות ומן הרודפים וחולקים עליו ולא זכה למנוחה שלימה. והשיב גאון וצדיק אחד, כי הרמב"ם בגודל תורתו וצדקתו השלים נפשו במהרה בשלימות וקידש את רמ"ח אבריו וש"ה גידיו מאד עד שלא היה לו עוד תכלית לחיות בעוה"ז. והקב"ה רצה שיתעכב בזה העולם לטובת כלל ישראל שיושפעו מתורתו ועבודתו, ולכן נתגלגלו לו סיבות וטירדות שהחסירו לו מעט מגדלו הנורא, ועי"ז היה צריך להאריך ימים כדי להשלים מה שחסר לו. וכמו כן יש צדיקי אמת הדבקים בד' בתדירות והקהל מטרידין אותם שזה בא במבוקש שאשתו עקרה, וזה בא להזכיר חולה, ויתכן שלכן מזדמן הדבר שמטרידין אותן, כדי שיתבטלו מעבודתן הרמה ועי"ז יאריכו ימים לטובת הכלל. אולם בכאן הבטיחה לנו התוה"ק, לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, ולא יטרידו אותך מעבודתך, ואעפ"כ את מספר ימיך אמלא, שתזכה לאריכות ימים ממתנת חנם של הקב"ה.

(הרה"ק רבי דוד מדינוב ז"ע)

### ועבדתם את ד' אלוהיכם וברך את לחמך וגו' מחלה מקרבך. (כג, כח)

או יאמר ע"פ שאמחז"ל במס' ברכות (דף לב): חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפלה ושעה אחת לאחר התפלה כדי שיכוונו לבם למקום עיי"ש. ומקשה הגמ' והלא ג' תפלות הם ביום, א"כ תורתן ומלאכתן מתי נעשית, אלא מתוך שהם חסידים תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת, עיי"ש. וזה מרמז הפסוק ועבדתם את ה' אלקיכם, איזהו עבודה הוי אומר זו תפלה (תענית ב), היינו כשמתפלל באמת ומכוין לבו למקום כמו שהיו עושין חסידים הראשונים, אז וברך את לחמך גו', היינו לחם ומים כפשוטו שהוא פרנסה, כמ"ש חז"ל מלאכתן מתברכת. וכן לחם ומים רומזים אל התורה שנקראת כן, כמו שנאמר (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי, הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נה, א), וכאומרם ז"ל תורתן משתמרת. או יאמר ע"ד שאחז"ל (ב"ב טו): כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך עיי"ש. היינו לאשר היתה הברכה שורה בכל אשר לו, ולזה כל שנטל ממנו איזה דבר שכבר שרתה עליו ברכת ה' הוא ג"כ מתברך. וזש"ה ועבדתם את ה' אלקיכם, הבטיחנו השי"ת וברך את לחמך וגו' והסירותי מחלה מקרבך, היינו שהשי"ת יברך לחמו ומימו של הצדיק העובד את ה', וכל מי שיאכל ויטעום אצלו כלום, ישלח לו השי"ת מבוקשו הצריך לו, כגון רפואה למי שצריך לרפואה וכדומה שאר מבוקשים בגשמיות וברוחניות כ"ר אמן.

(אוהב ישראל)

### ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו.

(כד, יא) "אצילי הם נדב ואביהוא והזקנים. לא שלח ידו - מכלל שהיו ראויים להשתלחבהם יד. ויחזו את האלוקים היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה" (רש"י, על פי מדרש נחומא) בלי ספק העניין תמוה: איך יתכן שאצילי בני ישראל אכלו אכילה גסה עד שהיו ראויים להיענש? ואכן, הרמב"ן הפך את פירוש הפסוק לטובה, וכתב שאצילי בני ישראל ששו ושמוחו בקבלת התורה והקריבו קרבנות. אולם אם כך, יהיה קשה המשך הפסוק: "לא שלח ידו" - וכי למה ישלח בהם יד, הרי נתכוונו למצוה ומעשיהם רצויים לה? ואפשר לבאר ביאור חדש בפסוק זה: ידוע מה שאמרו חז"ל (שבת פח). על הפסוק (שמות יט, יז) "ויתייצבו בתחתית ההר" מלמד שכפה עליהם הר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם". והנה, מי שיש צער בליבו לא תערב לו אכילה ושתייה, כך גם מי שהוא אנוס לקבל עליו ולעשות דברים בעל כרחו, וכל שכן אם הוא נאלץ לקבל על עצמו התחייבות שתחול לא

רק עליו אלא אף על זרעו לדורותיו. אשר על כן ישראל, שנאנסו לקבל עול התורה עליהם ועל זרעם אחריהם, לא ערב להם לאכול ולשתות, כי עגמה עליהם נפשם וכל לבב דווי. אולם עגמת הנפש שרתה רק על ההמונים, ואילו אצילי בני ישראל קיבלו את התורה בשמחה ועמדו בדבריהם שאמרו בתחילה "נעשה ונשמע", ולא חזרו על ידי האש והקול הגדול, וכך, על ידי אכילתם ושתייתם, הראו לכל את שמחתם בקבלת התורה, ומהם ילמדו וכן יעשו. זהו פירוש הפסוק באמרו "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו", כלומר: הקב"ה לא היה צריך להתרות בהם על ידי מראה ושליחות יד שאם לא יקבלו שם תהא קבורתם, משום שאצילי בני ישראל קיבלו את התורה בשמחה, "ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו" ואכילה ושתייה זו נועדה להפגין את שמחתם על שזכו לחזות אלוקים ולקבל את התורה! ולפי זה ג"כ יבואר את מאמרו הידוע של רבי אלעזר (פסחים סח): "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא? יום שניתנה בו תורה הוא". והעולם עומד ותמה: אדרבה, ההיגיון מחייב שביום שבו ניתנה תורה ובו קדשנו הקב"ה במצוותיו - יקדשו ישראל את עצמם אף במותר להם, ואיך הסיק רבי אלעזר את ההיפך, שקבלת התורה היא המחייבת לאכול ולשתות ולשמח דוקא את הגוף? אולם לדברינו, הרי העניין נפלא: מי שעושה את חג השבועות כולו לה', הרי משתמע מכך שנפשו עגומה עליו ולא יערב לו אכול ושתה מפני שקיבלו בו עול תורה, ואף שאין פורק את עול התורה ממנו - מכל מקום נפשו מתאבלת על מעשה אבות שכך עשו מחמת האונס. כדי להראות שלא כך פני הדברים, מצווה כל יהודי שיהיה חציו "לכם" שיאכל וישתה ויוכיח כי שמח הוא בקבלת התורה!

(כתב סופר)

### והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם. (כד, יז)

כתב רש"י ז"ל חור בנה של מרים היה, ואביו כלב בן יפונה. אינו מובן מה ראה רש"י לפרט כאן את יחוסו של חור, גם צריך להבין מדוע הקדים את יחוס אמו ליחוס אביו. ושמא י"ל שהוקשה לו לרש"י על מה שאמר כאן מרע"ה, שמי שיש לו דין עם חברו יגש לאהרן וחור והם ידונוהו. משמע שידונוהו שניהם ביחד, כמ"ד דשנים שדנו דינם דין (עיין בש"ך חו"מ סי' ג', סק"א דפליגי הראשונים בזה), על כך הוקשה לרש"י איך הותר לאהרן וחור לשבת יחדיו לדין והרי חור קרובו של אהרן היה, וקרובים פסולים לדון יחדיו, על זה תירץ רש"י, שחור קרובו של אהרן מצד אמו היה שהיה בנה של מרים, וקרובי האם מן התורה לאו קרובים הם, משום שאדם מתייחס אחר אביו, לכן הותר לו לדון יחד עם אהרן. גם מה שהמשיך רש"י לספר את יחוס אביו נראה לבאר, משום שעדיין קשה, איך דן חור את ישראל הא אמרו חז"ל דליכא ת"ח דאתי ומורה, אלא משבט לוי או משבט יששכר. וכיון שאין יחוסו ללוי אלא מצד אמו, א"כ הוא דדן את ישראל ע"כ משום יחוס האם שנחשב הוא משבט לוי, ואם יחוס האם נחשב יחוס א"כ קרובי האם כן קרובים הם ושוב נמצא שקרובו של אהרן היה, וחוזרת הקושיה איך ישב לדון עם אהרן יחדיו. על כך ממשיך רש"י ומתרץ, שבאמת אין יחוס לאדם אלא אחר אביו, אלא שגם מצד אביו היה ראוי לדון אף שלא משבט לוי או יששכר היה. ומשום שאביו כלב בן יפונה היה, שהוא משבט יהודה הנקראים מחוקקים, וחשובים הם כמלכים ומלכים זכאים לדון את ישראל משום מלכותם אף שאינם משבט לוי או יששכר, וכמו שכתב המהרש"א בפירושו.

(אמרי שפר)

### ומראה כבוד ה' כאש אוכלת וגו'. (כד, יז)

דהנה האדם בעבודתו להשי"ת בתורה ומצוות מביא תענוג גדול למעלה וכשאדם רוצה לידע אם השי"ת יש לו תענוג מעבודתו, הבחינה על זה הוא אם אדם רואה שליבו בוער כאש ומתלהב תמיד לעבוד אותו ויש לו חשק ורצון בעבודת הבורא, אז בוודאי מוכח שהשי"ת יש לו תענוג מעבודתו, ולכך מסייעין לו מן השמים ושולחין לו מחשבות קדושות לתוך לבו, לזה אמר: ומראה כבוד ה' וכו', שהסימן כשירצה אדם לידע אם רואה כבוד ה', והקב"ה נהנה ממנו ולזה: כאש אוכלת, אם ליבו בוער כאש, וק"ל.

(קדושת לוי)

## דברי תורה מרבותינו הק' מבעלזא

מלאך צועק כנגדו למעלה, ומקנא קנאתו באיש ההוא המצער. וזהו: "אם ענה תענה אותו", היינו אם תענה את האלמנה והיתום, אזי גם המלאך כנגדם הוא מעונה, וכשיצעקו האלמנה והיתום למטה, כן יצעק מלאכם למעלה. וזהו: "כי אם צעוק יצעק אלי", וממילא "שמוע אשמע צעקתו", כפל הכל פעמיים, למעלה ולמטה, לכן יש להזהר מאד שלא לגרום ח"ו צער לאלמנה ויתום שדמעתם מצויה תמיד. (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

**הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר וג'. (כג, כ)** פי' רש"י ז"ל אשר הכינותי, כבר מקומי ניכר כנגדו וזה אחד מן המקראות שאומרים שביהמ"ק שלמעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה, ובפ' בשלח בפסוק מכוון לשבתך וכו' פירש"י מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת עכל"ק. ואמאי כתב כאן הפוך מבפרשת בשלח? ואמר בקדשו כי נודע מדחכז"ל כל מקום שגלו ישראל שכינתו כנגדם, וכיון שבפ' משפטים מיירי הכתוב כשישראל הם בגלות מפני החטא מפוזר ומפורד פעם פה ופעם במקום אחר מוכרח להיות שביהמקד"ש של מעלה מכוון כנגד ביהמקד"ש של מטה, משא"כ בפ' בשלח דמיירי בזמן הגאולה שבנ"י שרויים על אדמתן, שפיר כתב רש"י ז"ל שביהמ"ק של מטה מכוון כנגד בימה"ק של מעלה, כיון דביהמ"ק של מעלה הוי קבוע במקומו וז"ש רש"י ז"ל כבר מקומו ניכר כנגדו אפילו שבנ"י חונים, עכד"ק ז"ע. (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

**הנה אנכי שולח מלאך לפניך. (כג, כ)** פרש"י הכתוב מברשו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך, ואין להבין מה בשורה היא זו שעתידין לחטוא, ויש לומר דהנה על הפסוק כי לא אעלך בקרבך (לג, ג) מתרגם המתרגם ארי לא אסלק שכינתי מבינך, וזהו היתה הבשורה שאף עתידין לחטוא עכ"ז השכינה לא תסתלק מאתנו מחמת אהבתו יתברך לישראל (ועיין תרגום יונתן שם עה"פ הנ"ל בפר' תשא). לית אפשר דאיסלק שכינת יקרי מבינכו הרי שיש לנו הבטחה שלא יתרחק השי"ת מאתנו. (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

**ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (כא, א)**

ואיתא בתרגום ואילין דיניא די תסדר קדמיהון, והקשה דלכאורה הו"ל למימר די תשוו קדמיהון, כי תשים בלשון תרגום הוא תשוו, וכ"ק מרן מהר"י ז"ע ביאר את דברי התרגום דהנה ישנם כמה וכמה מצות בתורה, שצריכין שהשי"ת יעזור שלא יארע ח"ו וכגון מצות חליצה וכדו', וכן יש עונשין ותוכחות שצריכין להשמר מהם, והנה כמו דאיתא בחז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל מי שעוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, כמו כן מי שלומד את המצות הללו והעונשין והתוכחות וממשיך עליו פחד ה' והדר גאונו ג"כ נחשב כמי שבאו עליו ונפטר מהם ע"י שלומדם בתורה, וזהו ג"כ כוונת התרגום ואילין דיניא די תסדר קדמיהון, שישנם דינים ועונשין שע"י שמסדרם לבד כבר נחשב כמו שבא עליו, וזהו הלשון די תסדר שצריך שבסידור הדברים כשלומדם כבר יהיה נחשב כמי שבאו וינצל מהם. ובזה פי' כ"ק מרן מהר"י ז"ע ג"כ מה דאיתא בזוה"ק כאן (ח"ב צד.) פתח רבי שמעון ואמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם תרגום ואילין דיניא דתסדר קדמיהון אלין אינון סדורין דגולגליא דינין דנשמתין דאתדנו כל חד וחד לפי עונשיה ע"כ. דהכונה הוא דדברי התרגום רומזין על העונשין שע"י שמסדרם כבר ניצול מהם, עכדבה"ק של כ"ק מרן מהר"י ז"ע. והוסיף ע"ז כ"ק מרן ז"ע על מש"כ רש"י כאן לפניהם ולא לפני עכו"ם, דהכונה בזה הוא דרק בישראל ישנו הענין שע"י שלומד את הדברים כבר ניצול מהם, אבל אצל עכו"ם לא יועיל לו מה שילמוד בתורה רק אצלם צריך שיתקיימו בפועל ממש. (כ"ק מרן מהר"ש ז"ע)

**כל אלמנה ויתום לא תענון. אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו. (כב, כא, כב).** יש לדקדק בכפל הלשונות שבפסוק. אלא ידוע שכל אדם יש לו שר ומלאך למעלה (עי' שבת נג: "אדם דאית ליה מזלא מסייע ליה" ובפירש"י שם), ומי שמצער לאדם מצער גם לאותו מלאך. וכשצועק האדם על כך גם אותו

## סיפור על פרשת השבוע

בא המחלה. ובכדי להתרפאות מהמחלה ולהחזיר החיות להאבר, צריך לעלות אל מקור המחלה ולתקן המצוה שפגם בה וממנה נסבב המחלה, ואז יתרפא האבר שהוא מכוון נגד המצוה ההיא. ולפגמים כאלו לא שייך לרופא לרפאות, כי מה שניתן רשות לרופא לרפאות זהו דוקא במחלות שבאים להאדם עבור שפגם בדבר הרשות, שרק למחלות כאלו יכול הרופא לרפאות. וזהו מדויק בלשון חז"ל שאמרו מכאן שניתנה "רשות" לרופא לרפאות, היינו שיכול לרפאות רק אלו המחלות שבאים מפגמים בדבר הרשות. וסיים הרה"ק ואמר: והנה התחלתי להתבונן במעשי שמא פגמתי חלילה באחת מהמצוות וממנה בא המחלה, ולא מצאתי שום פגם שממנו יבא המחלה, עד שחשבתי שאפשר שהמחלה בא מזה שלאחרונה מחמת רוב טרדותי התמעט קצת לימודי בתורת הנגלה, ותיכף קיבלתי על עצמי לתקן הדבר ולהרבות יותר בלימוד הנגלה, ומזה החלמתי כבראשונה

**ורפא ירפא. (כא, יט) ולמדו חז"ל (ברכות ס.)** מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. **פעם אירע שנחלש מאוד הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס ז"ע** ונפל למשכב, והוחמר המצב עד שהורפאים כבר נתיאשו לחייו. יום אחד לפנות בוקר פתאום התרומם הרה"ק מעל משכבו, ואמר שכבר הבריא ושב לאיתנו, ופנה אל נכדו הרה"ק **רבי מרדכי דוב מהארנסטייפל זצוק"ל**, ואמר: מקור כל המחלות הוא, שיש בתורה רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, והוא מכוון נגד קומת האדם שנברא ברמ"ח אברים ושס"ה גידים גשמיים, ובעשות האדם אחת מרמ"ח מצוות עשה אזי ממשיך חיות מהמצוה אל האבר הפרטי המתייחס לאותה מצוה, וכן ישב ולא עבר עבירה בהזדמנה לו אזי נמשך שפע חיות רוחני אל הגיד הגשמי המתייחס לאותו ל"ת, ואם ח"ו פוגם באיזה ל"ת ונתרשל מאיזה מצוות עשה, אזי נסתלק החיות מהאבר או מהגיד המיוחס נגד אותה מצוה, ומזה



## אורחות חיים

אם כיבסו בגדים בע"ש ולא הספיקו לקפלם קודם השבת, והם מונחים על המיטות שצריכים לישון עליהם, האם מותר לקפלם ולהכניסם לארון?

בשש"כ (טו, מז) רצה להתיר באופן שאינו מקפיד על צורת הקיפול, ואף שא"צ להם לשבת מ"מ צריך למקום המיטה ולסידור הבית. האם מותר ליישר את הצווארון של הבעקטיש"ע או את הכפלים שבתחתית מכנסי הילדים?

באופן כזה אין דינו כקיפול בגדים, כיון שבס"ה מחזירו למצב הרגיל שמשתמש בו (שש"כ החדש טו, נ).

האם מותר לקפל עלונים בשבת?

כתבו הפו' שאיסור קיפול הוא רק בבגדים שנחשב לתיקון, משא"כ בניירות (שש"כ החדש כח, יז).

האם מותר לקפל מפיות נייר בצורות מיוחדות לצורך הנחתם על שולחן שבת?

באופן כזה יש להחמיר גם בניירות, משום חשש עשיית כלי (שש"כ שם).

האם מותר לסדר המיטות בשבת בבוקר או אחה"צ לאחר השינה?

נת' במ"ב (יט) שאם משתמש בחדר ביום השבת מותר משום שהוא צורך שבת, ואם אין משתמש בחדש ביום השבת לא יציע משום הכנה משבת לחול (רב סע' י, ועיי' שעה"צ (כג) בדין הצעת המיטות באופן כזה ביו"ט שחל בע"ש).

האם מותר לפרוס סדין על המיטה וכלי המיטה בליל שבת?

נת' במ"ב (יט) שלכתחילה יש להציע המיטות מע"ש, שכן הוא כבוד שבת שיהיו מוכנים מע"ש, וכמבו' בס' רס"ב.

האם מותר לסדר את השולחן ולהסיר את הכלים המלוכלכים לאחר סעודות שבת?

בשש"כ (יב, לו) למד דין זה מדין הצעת המיטות המבו' במ"ב (יט) שיש לחלק אם נמצא בבית לאחר הסעודה או לא, ולפי"ז אם יוצא מהבית תיכף אחר הסעודה עד מוצ"ש או שסיים סעודה ג' כמה דקות סמוך לזמן מוצ"ש אין להיתר, ובימות הקיץ שמסיר הכלים המלוכלכים שלא יבואו זבובים וכדו' יש להתיר בכל אופן, שאז אין בוונתו להכין לחול.

(נערך ע"י הרה"ג ר' יעקב טרויבע שליט"א)

האם מותר להסיר תוויות [שכתוב עליהם מידת הבגד או שם היצרן] שע"ג בגד חדש?

עיי' מ"ב דרשו (הע' 17) שהסרת תווית המחוברת לבגד עם שם החברה או מחיר הבגד אינה בכלל איסור מכה בפטיש האמור בשאלות הקודמות, כיון שתולים תוויות אלו רק לאחר גמר עשיית הבגד, ויש חולקים שאם אין יכול ללבוש הבגד ללא הסרת התווית יש בזה איסור מכה בפטיש, וית' עוד להלן סי' ש"ז.

האם מותר לקפל מגבת או מפה בשבת?

נת' בשו"ע שיש איסור לקפל בגדים בשבת משום תיקון מנא, מלבד אם הוא חדש שלא כיבסוהו אפי' פעם אחת (מ"ב טו; ובשונה מהגדרת 'חדש' לענין נייעור מים ואבק...) ולכן, שיש להתיר באופנים מסויימים כשצריך לו לכו ביום, וכשמקפלו לבד ללא סיוע אדם אחר וכן אינו מניחו על כסא או שולחן, ואין לו בגד אחר ללבוש בשבת, ומ"מ כמעט ואין מצוי שיתקיימו כל אופנים אלו, וממילא אם מקפיד לקפלם לפי קו מסויים אסור לקפלם בשבת, אכן, כמבו' בשו"ע יש מתירים לקפל שלא במקום קיפולו הרגיל, ומ"מ כתב המ"ב (יט) שטוב להחמיר שלא לקפל שום בגד בשבת.

ההולך לישון ורוצה להניח הבגדים כשהם מסודרים לצד מיטתו, האם מותר להניחם כשהם מקופלים?

במכנסיים בוודאי יש להזהר שלא לקפל ובפרט אם מקפל בדיוק כיון שהם צבועים, וכן הדין בחולצה ישנה, ובחולצה לבנה וחדשה יש אופנים להתיר, ומ"מ כבר נת' בשאלה הקודמת שאינם למעשה.

האם מותר לקפל את הטלית לאחר התפילה, ומה"ד ביו"ט שחל בע"ש?

בנד"ד חמיר טפי כיון שמקפלם לצורך מחר, וכאמור לעיל, יש להחמיר אפי' אם מקפלם שלא במדוייק, ובמ"ב (יז) כתב שכשחל יו"ט בע"ש ועשה עירוב תבשילין יש להקל.

מי שאין לו מקום לתליית הבעקטיש"ע בליל שבת, האם מותר לו לקפל הבעקטיש"ע ולהניח על כסא או שולחן?

בעקטיש"ע אין ניכר בו שום קיפול, ודינו כקיפול שלא בדיוק, שמעיקר הדין מותר לקפלו (שש"כ החדש טו, מט).

## הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי דוד הלוי סג"ל בעל ה"טורי זהב" זי"ע נלב"ע כ"ז שבט תכ"ז

מנחם מענדל בעל "צמח צדק" מניקלשבורג, והגה"ק רבי מנחם מענדל באס אב"ד בפראנקפורט דמיין. ראה בשו"ת הב"ח סי' קיג את התוארים אשר החותן כותב על החתן: "עוקר הרים וטוחנן זו בזו בפלפולא, בהיכלו אומר כבוד כולו, קול לו וקול אליו, קדוש יאמר לו, הוא חתני ר"מ ואב"ד האלוף כמוהר"ר דוד סג"ל, נרו ונר זרעו יאיר עד ביאת הגואל..." מסופר שבהיות

הלך לפניו שמו ותפארתו, בתורתו ובחכמתו אשר יראתו קדמה לה, עד אשר הגה"ק רבי יואל סירקיש המכונה בפי כל הב"ח, לקחו כחתן לבתו המוכשרת והצדקנית מרת רבקה ע"ה. בבית חותנו הגדול עלה ונתעלה בתורה וביראה ביתר שאת, בדיבוק חברים ובפלפול תלמידים אשר באו ונקבצו אליו [והזכירו בב"ח יור"ד סוף סי' קמ"ז], ולימים נתפרסמו לגדולי הדור, כהגה"ק רבי

הגה"ק רבי דוד הלוי נולד בשנת שמ"ו בעיר לאדמיר שבגליל וואהלין, לאביו הגה"ק רבי שמואל הלוי ולאמו בת הגה"ק רבי יצחק בצלאלש זצ"ל אב"ד ור"מ לודמיר, ורבינו מביאו בכמה מקומות [או"ח סי' קנ"ג ס"ק ט"ו, יו"ד סי' קי"ג ס"ק ב' ועוד]. את עיקר תורתו קיבל מאביו ומפי אחיו הבכור הגה"ק רבי יצחק אב"ד חעלמא [ומביא מדבריו בספרו או"ח סי' כ"ה ס"ק ו']. בעודו צעיר לימים,

**הט"ז** אוכל קעסט אצל חותנו הב"ח הזמין הט"ז את חותנו הב"ח לדין תורה כיון שהב"ח הבטיח לו שיתן לו בשר לאכול דבר יום ביומו, יומא חדא נתן לו הב"ח ריאות במקום בשר רגיל ופסקו הדיינים שריאות בכלל בשר הן ודחו את תביעתו, ומקורבי הט"ז שאלו אותו מה ראה לתבוע את חותנו בד"ת השיב להם כיון שהוא איסטניס ואכל מן הריאות נגרמה לו חולשה בלימוד של אותו יום ובעקבות כך התעוררה תרעומת בשמים על חותנו הב"ח, קראתיו לד"ת מתוך מטרה שב"ד של מטה יפסקו שריאות בכלל בשר הן ומה שהרגשתי רפיון בלימוד לא תלוי בחמי הב"ח רק בי בעצמי כיון שאני איסטניס ואין עליו תרעומת כלל.

**גם** כאשר הרביץ תורה לתלמידים היה נוהג ענוה בעצמו, והריץ שאלותיו בהלכה לפני אחיו הגדול, מורו ורבו, וכשחתם לבסוף בשמו: "דוד הוא הקטן בן לאדוני אבי החסיד" וכו', השיב לו אחיו כערכו הרם: "דוד הוא הקטן בעיניו, וגדול הוא בכל עניניו, חסיד ועניו, ה"ה אדוני אחי חביבי, ידידי, צמידי חמידי, נאוה תהילה לאמרי פניניו, אב בחכמה ורך בשניו, האלוף הנעלה לשם ולתהילה, קנקן מלא בעיון ובפלפולא...". ובתשובה אחרת אליו, כותב הוא: "ויצא שם דוד בכל הארצות וה' עמו, שבכל מקום כמותו הלכה, כי יערוך המערכה, יצא כגבור הדור בהלכה, זכאי למלוכה, לשם טוב זכה, אשרי העם שלו ככה, מאלוקיו ישא ברכה, ה"ה אהובי אחי משיב רוחי..." ניחוחי, האלוף הנעלה לשם ולתהילה התורני הנבוני כמוהר"ר דוד הלוי יצ"ו, עם שלום זוגתך היקרה והחשובה, ממקבת בור באר מים חיים נקובה, מצור דבש, מסלע חזק חצובה, הצנועה מרת רבקה שתחיה, וזרעו לברכה, אלף פעמים ככה יצו ה' אתם את הברכה אמן, אהובי אחי ידידי, ראיתי כתיבת ידך נוטפות מור עובר אלי תמיד, על פני יחלוף כליל, ועטרת לראשי אענדנו, ולרגעים אפקדנו, וביום פקדי ופקדתי את דבריך דברי אלהים חיים אשר הם ערבים עלי, דברי דודך טובים מיין המשומר, בענוה וביראה היו נדברים, כמשפט לאוהבי שמו יתברך, אשר כל דבריהם בנחת נשמעים, למבינים ויודעים ויושבי נטעים כמוך כמוהם יהיו דבריך תמיד, כן דברת, יפה

דברת, על כן נתיקרת בעיני, ובעיני כל רואיך, רואי אתך בהתהלכך מהלכים עם העומדים לפני בעז"ה, ומה גם עתה כי הוספת והגדלת בי שמחה, בהודיעך אותי כל עניניך על נכון, וביחוד התמדת לימודך ורוב שקידתך על דלתות שערי החכמה" (שו"ת מהר"י הלוי סימן מח)

**מבית חותנו**, שהיה אז בבריסק, העתיק את מגוריו לק"ק קראקא. ביקש לישב בשלוה אך קפצה עליו הרוגז, וכפי שמספר בחיבורו על שו"ע או"ח (סי' קנא סק"ד): "אני בילדותי הייתי דר בק"ק קראקא עם ב"ב בבית מדרשי שהיה למעלה מבית הכנסת, ונענשתי הרבה במיתת בני, ותליתי בזה". ואח"כ יצא הט"ז במסע על פני המדינה לחפש איזה מעמד של רבנות. בדרך נסיעתו הגיע לעיר אחת והתעניין אם צריכים שם התמנות, ואמרו לו שאכן מחפשים שמש לבית המדרש, ומיד הסכים הט"ז ונענה לקבל עליו את תפקיד השמש, באמרו שתפקיד הרבנות גוזל את הזמן, וכל היום טרודים באנשי העיר ועניני הקהילה וכו', אבל השמש עושה את עבודתו ואח"כ יש לו את כל היום ללמוד ולעסוק בעבודת השי"ת במנוחה, וכלום יש דבר יותר טוב מכך.

**הט"ז** חזר לבית חותנו ואמר לרבנית שיש לו כבר מקום להתיישב שם, הרבנית ארזה את כל החפצים, וחלומותיה רחפו אי שם למקום המכובד שם תשמש כרבנית לימין בעלה, ובדרך נסיעתה הופתעה מאד על שאין באות הרבניות והמכובדות של העיר לקדם את פניה כמנהג בכל קהילות ישראל, אך התנחמה בכך שאולי במקום הזה האנשים צנועים ביותר ואינם נוהגים כך, כשהגיעו לעיר ההיא חשבה שבודאי תקבל דירה נאה ומרווחת כיאות לבית הרב, אבל גם כאן הופתעה לראות שקיבלו דירה קטנה עם רהיטים וכלי בית פשוטים ביותר.

**ביום שבת בבוקר** השכימה קום והלכה להתפלל בעזרת נשים של בית הכנסת, ומה מאד נבהלה לראות את בעלה עומד על הבימה ומכריז העליות לתורה, כיבודים השייכים להשמש הפשוט, ומרוב צער התחילה להיאנח מאוד, וביכתה את מר מזלה שבתו של הב"ח תהיה השמש'טע של הבית כנסת ונתעלפה, מיד נעשה רעש גדול בבית הכנסת, כי אף אחד לא ידע שהשמש הוא לא אחר

מחתנו של הב"ח, והוא הט"ז, שגם שמעו החל להתפשט בעולם, וכאשר נודע על כך להמרא דאתרא, קם מכסאו ולקח את הט"ז והושיבו על כסא הרבנות, ואמר לו שמהיום הוא יהיה כאן הרב ומרא דאתרא.

**בשנת שע"ח** עבר לכהן כאב"ד בעיר פאטליטשא הסמוכה לראווא. כפי הנראה קשתה עליו ישיבתו בעיר זו אשר בצער היתה, כי לא היה לאל ידם של פרנסי הקהילה להספיק לו די מחסורו, והוא לא הורגל בכך משנות נעוריו, הן כשהיה אצל אביו הגאון והן אח"כ כשהיה סמוך על שולחן חותנו. וכן מצינו להב"ח, שכאשר נתקבל לאב"ד קראקא והגלילות, בשנת שע"ט, עבר דרך בית חתנו בפאטליטשא, ומה מאוד דאבה נפשו בראותו את הלחץ והדחק השורר בבית חתנו, אך היות שגם אצל הב"ח מצבן טרם שפר לו, לא אמר דבר. וכשהגיע לקראקא כתב אליו דברי ניחומים: "עת הייתי אצלך בק"ק פאטליטשא ראיתי את עניך, ומאד צר לי כי לא תוכל לשבת על התורה במנוחה, אך אקוה כי ירחיב ד' את גבולי ואשלח לך מתנה..." והב"ח קיים הבטחתו, ושלח תמיכה לרבינו,

**מאותה תקופה מסופר:** פעם אחת בא לעיירה זו מוכר ספרים אחד, ובין הספרים שהביא למכירה היה גם ספר האגודה לרבינו אלכסנדר זוסלין הכהן מפראנקפורט זצ"ל, שהיה יקר המציאות. נפשו של רבינו חשקה לקנות את הספר הזה, אבל בגלל מצבו הדחוק לא היה יכולת בידו לשלם את מחיר הספר, ומשום כך בקש מאת המוכר, כי יואיל לו לתת את הספר בהשאלה ללילה אחת ללמוד בו, המוכר נענה לבקשתו, ורבינו ישב כל אותה הלילה, ולמד בשקידה ועבר על כל הספר הזה הגדול בכמות ובאיכות, מתחלתו ועד סופו.

**למחרת החזיר את הספר** לבעליו, ואמר: "תדע אשר קראתי את הספר האגודה כולו מראשו ועד סופו, וכמעט שאני זוכר אותו בעל פה, בכל זאת הייתי מוכן לקנותו, אבל אין ידי משגת לשלם את מחירו בשלימות, אמנם אני רוצה ליהנות בחנם מספר זה שהוא רכושך, ומשום כך מבקש אני ממך לקבל ממנו

מחצית המחיר, והספר ישאר אצלך".  
(אבני שהם אות לב-לד)

ומפאת מצבו הדחוק עבר משם עם ישיבתו לפוזנא, וכפי שכתב אח"כ לחותנו.

**כעבור** עשרים שנה בשנת ת"א נתקבל לאב"ד בק"ק אוסטרהא אשר היתה נודעת לעיר מלאה חכמים וסופרים. בהקדמתו לט"ז על שו"ע יו"ד משבח הוא את אנשי קהילתו, אשר "קבעו לי בית המדרש הגדול מקום ועד לקיבוץ חכמים, ורב טוב וחנות לקהל הנ"ל המזילים זהב מכיסם לתת לי די סיפוקי וסיפוקי ישיבתי הגדולה והחשובה ת"ל, אשר נתקבצו אלי התלמידים חשובים קרובים ורחוקים מקצוי הארץ, מימי לא ראיתי קיבוץ ישיבה חשובה כמוה...". ברם, לא ארכו ימי שלוותו, כי פרעות ת"ח-ת"ט פגעו בו, והוכרח לברוח ממדינה למדינה ומעיר לעיר.

**הרג רב וחורבן גדול** ברוב מדינות פולין, על ידי הצורר חמלניצקי ימש"ו, ובשנת תט"ו גם במדינת ליטא. בשנת ת"י היה גם רבינו בתוך הגולים, ונדד עם משפחתו מעיר לעיר. באותה תקופה ערך גם את תשובתו (עי' ט"ז אבה"ע סי' קנז ס"ק ה, ועי' עוד סי' יז ס"ק סד) בנידון עגונה אחת להתירה מכבלי העיגון, אם כי היה אז חסר ספרים, ולא היו בידו אלא גמרא והטור.

**מסופר:** באותה עת נמלט רבינו למבצר אליק. הקוזאקים הגיעו שמה, וצרו על העיר ימים רבים. כאשר החל האויב לפרוץ חומתה, נתאספו כל אנשי העיר ורבינו בראשם בבית הכנסת, והרבו בתפלה ובתחנונים לפני

אבינו שבשמים, לרחם עליהם להנצל מהצר הצורר. באמצע נתנמנם רבינו, ויקראו לפניו בחלומו את הפסוק (מ"ב כ, ו) 'וגנתי על העיר להושיעה למעני ולמען דוד עבדי', וייקץ משנתו, ואמר: "עם ה' חזקו ונתחזקה בתפלה ובתחנונים, כי היום יראנו ה' נפלאות". והנה התותחים הישנים אשד עמדו על המבצר, ונתקלקלו מרוב ימים, פתחו פתאום לועותיהם, ויידו אבני בליסטראות אל תוך מחנה האויב אשר נבהל מאד, והם נסו לנפשם, וניצלו בני ישראל והיה לנס מן השמים. (אבני שהם אות לח)

**במדינת מעהרין** הגיע רבינו גם לעיר שטייניץ, וכמו שאנו רואים בספרו (או"ח סי' שסג ס"ק כ):

"שאלה בקהלה פה שטייניץ במדינת מעהרין, אשר נהגו לטלטל בשבת בלי עירוב, על סמך שהעיר מוקפת נהר סביב לה וכו'. אהובי אחיי יושבי קהלת שטייניץ, חדלו לכם מהיום והלאה מהאיסור הזה, ותעשו לכם עירוב כנהוג בכל הקהלות שאינם מוקפים חומה, ונסלח לכם על השגגה שהיתה לכם בזה, כ"ד אהוביכם דוד הוא הקטן הלוי.

**מובא שנכדו הרה"ק מאפטא** **שהיה דור שישי להטו"ז** ראה פעם את הטו"ז בחלום, ושאלו "אם היה דרך הבעש"ט הק' בימיו, אמר לו הטו"ז: היו יחידי סגולה, ומהם הייתי, ורמזתי באבה"ע סי' כה על פסוק שוא לכם משכימי קום וגו'.

**ודכותיה מצינו** שכתב הרמב"ם על פסוק 'בכל דרכיך דעהו', דהיינו מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השי"ת, יש לו שכר כמו שמתענה ודברים אלו אסמכתא אקרא (תהלים קכז, ב): 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת וגו' כן יתן לידידו שינה: 'שוא לכם משכימי קום', דהיינו, שיש תלמידי חכמים מנדרין שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה, ויש תלמידי חכמים שישנים הרבה כדי שיהיה להם כח חזק וזריזות לב לעסוק בתורה, ובאמת יכול ללמוד בשעה אחת מה שזה מצטער ועוסק בשני שעות, ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה. על כן אמר: שוא לכם, דהיינו בחינם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר ומאחרי שבת בלילה וממעייטים שנתם, זה בחינם, כי כן יתן ה' לידידו שינה, דהיינו, מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה, נותן לו הקב"ה חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשינה ומצער עצמו, כי הכל הולך אחר המחשבה...".

**מן הראוי לציין** את אשר לפעמים מביא ממה שנגלה אליו בחזיון לילה. ראה ט"ז או"ח סי' תקפה סק"ז: "ופעם אחת בא לי בחלום פירוש הפסוק (תהלים צח, ו): בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'"; שם סי' תרנא סק"ד: "סוד זה נגלה אלי בחלום בליל יו"ט הראשון של חג הסוכות"; ובחו"מ סו"ס פח: "שוב נתגלה לי בחלומי תירוץ על קושיא זו" וכו'. **מובא** ברוח חיים להגה"ק רבי חיים מוואלזין זי"ע "**וסופר** מאדונינו דוד הטורי זהב, שאשה אחת צעקה אליו: אהא אדוני, הנה בני נחלש למות. ויאמר לה: התחת

אלקים אנוכי. ותאמר: אל התורה אשר באדוני אני צועקה, כי קוב"ה ואורייתא חד הוא. ויאמר לה: הלא זאת אעשה לך, הדברי תורה שאני עוסק כעת עם תלמידי, אני נותן במתנה להילד, אולי בזכותו יחיה, כי 'בדבר הזה תאריכו ימים' כתיב (דברים לב, מז), ובאותה שעה חלצתו חמה...". **[וכ"ה ב"חקל יצחק** "מעשה ידוע מהט"ז זי"ע אשר פעם אחת היה עוסק ליישב קושיית התוס', ובאה אשה אחת ובכתה עבור בתה שהיא חולה רח"ל ומסוכנת למות, והשיב לה שהוא נותן לה התירוץ הזה שתירץ קושיית התוס' לבתה, שבזכות זה תתרפא, ותיכף נתרפאה ויחיה עד מאה שנה.]

**מובא** בשער ההכנה אות ל"ד להגה"ק רבי נפתלי כץ זי"ע בעל "סמיכת חכמים": "שמעתי מנהג מהגה"ק בעל ט"ז שהיה אומר הקידוש של שבת ויום טוב תמיד מתוך הסידור, ואמר הטעם, מלבד שיש קדושה באותיות, שפעמים שמתארח אצל עם הארץ, או שמסיב עמו בבית אחד עם הארץ שאינו יודע בעל פה הקידוש על נכון, וגם יתבייש לומר מתוך הסידור, על כן עושה הוא עצמו כן, כדי שיעשה כן העם הארץ ולא יתבייש. ולפעמים היה אומר לו: עשה כמוני לומר מתוך הסידור, ומנהג ותיקין הוא. ע"כ".

**מתוך הסכמתו** של בעל ה"דרכי תשובה" זי"ע "**שמעתי** מרבינו הקדוש בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, בכל לילה כשהיה מקבל עליו מסירות נפש ד' מיתות בית דין, כמה פעמים נשמע קולו בקודש, שהיה אומר, על דעת רבינו וכו' ועל דעת הטורי זהב וכו' ככה חשבו כמה יחידים מרבתינו הראשונים הקדושים ואשר על דעתם קיבל על נפשו בשורש נשמתו את יחודו ואחדותו ית"ש". [וראה השלמת הדברים ב"אוצר החיים" (מנהגי צאנז עמ' כט) שהגה"ק מצאנז "היה אומר תמיד קודם קרי"ש שעל המיטה: היה לנו רמב"ם שהיה יחיד בחקירה, היה לנו האריז"ל שהיה יחיד בקבלה, היה לנו הטורי זהב שהיה יחיד בנגלה, על דעתם הנני אומר שמע ישראל וכו'.

**הגה"צ רבי יוסף רייך זצ"ל הי"ד** דומו"צ ריישא אמר בשם צדיקים דכשלומדים את דברי הטו"ז הרי זה כמו שלומדים בספר מוסר.

**בשנת תט"ו** הגיע רבינו אל המנוחה, וקבע את משכנו בעיר לבוב,



שם נתקבל לאב"ד ור"מ, והיה מראשי ועד ארבע ארצות.

**הגה"ק הט"ז זי"ע** היה מפורסם לאיש קדוש ובעל מופת, מה שנרשם בפנקס החבורה הקדושה של לבוב לזכרון, לאמר כי בתו של גביר אחד נשתטת שנכנסה בה רוח רעה ר"ל, ובקש אביה מכ"ק הט"ז שיעשה אות לטובה וילך לבקרה ויתפלל בעדה ועל ידי זה יהי לה לרפואה, ואחר שהפצירו בו מאד נעתר לשאלתם ובקשתם וכשפתח הדלת פתחה פיה ואמרה ברוך הבא וחזרה פניה לאחורה, ושאל אותה רבינו מדוע את חוזרת פניך, השיבה שהרשעים אינם יכולין להסתכל בפני צדיקים, ואמרה עוד להוי ידוע כי בשמים ממעל קורין אותך רבינו הגאון בעל טורי זהב, והשיב לה אם אמת כן כי אני חשוב בשמים אני גוזר שתתראי כי אני תירצתי היום בהלכה דברי רבינו הטור המופלאים וישבתי לאמיתה של תורה בזכות זה תהיה לך רפואה, וכן היה שנתרפאה והיתה לה שמחת עולם, עכ"ד בפנקס הנ"ל. **נוסף** לעובדא זו ענין פלא מש"כ בכתביו של רבי יוסף ארי' פרגר מה ששמע בעצמו מפי הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע שאותו גביר שנתרפאה בתו ביקש להביא מתנה להט"ז זי"ע אחרי שבתו נתרפאה בזכותו אך רבינו הק' סירב לזה, הלך הגביר וקנה עבורו טלית נאה ומשובחת מצמר סורקין שילם במחירו דמים מרובים והביאו אל הט"ז, אך גם את הטלית לא קבל ממנו, באומרו הלא תראה כי זקן אנכי וקרוב לילך בדרך כל הארץ, והטלית הישנה שלי תוכל להעיד עלי כי אף פעם לא חלפה במוחי מחשבה זרה בזמן שהתפללתי, אינני חפץ להחליפה בחדשה וכו', ויש נוסח שאמר שטליתו זה תבוא ותעיד עליו שלא התפלל אפי' מילה אחת שלא בכוונה עכ"ד. **פעם** פרצה מגיפה ל"ע באיזור לעמבערג, ונפלה פתקא משמיא, בעיר לעמבערג, ובה כתוב: "וגנתי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי", ובעיר עצמה לא היה אף מקרה רע ח".

**בעיר לעמבערג** היה איש ישיש ירא שמים מרבים וצדקתו עומדת לעד שהיה נוהג תמיד להיות נפשו מקושר באמירת מזמורי תהלים לזמר בשירות ותשבחות שאמר דוד המלך ע"ה בהשתפכות הנפש לפני אבינו שבשמים והיה נזהר בכל לילה

להישאר בבתי מדרשות אחר חצות לילה להודות לה' בשיח תחנונים בצלותא דרחמים על שכינתא בגלותא ועל אחנא בית ישראל לזכאה די יפקון מגלותא וכך היה סדר עבודתו הק' בחמימות וישרי לב, ופעם אחת נשתהא לבוא בזמנו הקבוע לו בבית המדרש והשמש של בהמ"ד עזב את ביהמ"ד בשעות המאוחרות בלילה וסגר כל דלתי בית המדרש, והאי חסידא הישיש עם ספר תהלים בידו עמד על מפתן בית המדרש מבחוץ ולא יכל להיכנס, והיה לבו בל עמו מפני רוב הצער שאינו נמצא בפנים להשתפך נפשו לה' במזמורי תהלים, ועלה בדעתו שלא לשנות מנהגו הטוב ויאמר מזמורי תהלים על מפתן בית המדרש בפתחי בית מדרשות אשר תוכן קדוש ויתעלה לרצון לפני המקום, ופתח ספר התהלים ואמר בהתעוררות נפלאה ודבקות נוראה והביט בתהלים לאור הלבנה שהיה אורה צליל וצח להאיר על הארץ וככה זכה הישיש לזמר זמירות שירות ותשבחות בשעות שאחר חצות הלילה.

**ובאמצע** אמירת תהלים פתאום נראה לפניו איש נשוא פנים ושאל לו אם יודע היכן דר רבי דוד מקלויז חדשה (זהו הט"ז זי"ע, כך היה נקרא בלבוב) והשיב לו הישיש היכן מקום כבודו של הט"ז זי"ע, ואחר כמה רגעים עבר לפניו עוד איש נשוא פנים ועמד גם כן לשאול היכן דר רבי דוד מקלויז חדשה, והשיב גם כן עוה"פ מקומו של רבינו הט"ז, התפלא האיש מפגישת האנשים נשואי הפנים והתחרט שלא שאל אותם מהיכן אתם, ומה רצונכם להתראות בבית רבי דוד מקלויז חדשה, ונתיישב בדעתו שאם יזדמנו לו עוד אורחים כאלו לא יאמר להם תשובה בדבר עד אשר יגלו לו מה זה ועל מה זה. ואכן נראה לפניו זקן נוסף חגר ושאל גם כן היכן מקומו של רבי דוד מקלויז חדשה, מיד עמד הישיש ואמר בלבו עתה נדע מה ענין הפליאה, והשיב לפני הזקן: אין אני אומר כלום עד אשר תגיד לי מה הענין שאתה מחפש בבית רבי דוד (הט"ז), ומי היו האנשים הנשואי פנים אשר שאלו ג"כ כדברייך?

**השיב הזקן** אחר שהפציר בו מאד, וזה לשונו: הנה האורח הראשון הנשוא פנים זה אליהו הנביא, והשני הנשוא פנים היה אלישע אשר יצק

מים על יד אליהו (מלכים ב') ואני הזקן החגר איש גחזי נערו של איש האלקים אלישע, הנה ידוע בענין שגחזי חטא בזה שהיה מחלל שם שמים בעת שלקח הכסף והבגדים מנעמן מעצמו בלי רשות מאלישע (מלכים ב', ה'), ועי' במדרש נשא פרשה ט"ז ועל המחלל שם שמים זה גחזי וכו', ועתה נתנו פקודה בשמים אשר אליהו ואלישע וגחזי נערו יזדמנו בפונדק אחד אצל רבי דוד (הט"ז) לעשות תיקון לנשמת גחזי ומאחר כי רבי דוד (הט"ז) הוא מבי"ד של מעלה ויכול לעשות לו תיקון לנשמתו ע"כ הולכים אצלו להסכים עמם במחילתם. ומה שזכה האי הישיש לגילוי אליהו ואלישע בזכות אמירת התהלים בהתלהבות ודביקות נוראה זכה לפגוש קדושי עליון לקבל פניהם הק', ולהראות היכן מקומו של רבי דוד (הט"ז). **ואחר** שסיים דברו גחזי נערו של אלישע התפעל מאד הישיש אומר התהלים ממעשה הפלא, וסיפר הענין ליחידי סגולה מלבוב.

**בספר מקור ברוך** מביא שהט"ז בעת היותו אב"ד בעיר אוסטראה נחלשה ראייתו ונסע לעיר קראקא להתרפא. בדרכו לקראקא ששם כיהן חותנו הגה"ק רבי יואל סירקיש הב"ח כאב"ד, נשאר לשבות שם בבית חותנו. לפני כניסת השבת מסר לחותנתו כיס ובו ששים אדומים זהב, לשמירה עד מוצאי שבת. והנה, תמיד בכל עת שנפגש עם חתנו הט"ז היה הב"ח שמח בו מאד, מכבדו ומוקירו ולא זז מלחבבו, וגם לא פסק מלארץ אותו בדברי תורה ובדרך ארץ. אבל באותה שבת הרגיש הט"ז זי"ע כי חותנו מתנהג עמו כמו בהסתר פנים, מדבר עמו קצרות וכמו שאינו מתעניין בו כלל ואינו שם לבו אליו, וכמעט שמנע עצמו מחברתו. **הצטער** הט"ז מאוד על זה ולא יכול לעמוד על סיבת הדבר. במוצאי שבת שאל לחותנו לסיבת שינוי הליכותיו עמו הפעם, השיב לו הב"ח, כי נודע לו שיש לו ששים אדומים זהב, ומאין לו לרב בישראל סכום כזה. התרגש הט"ז מאוד והבטיח לו נאמנה, כי כסף זה נתנו לו בניו ובני משפחתו, כדי לאפשר לו לנסוע לקראקא לרופא עינים, הסבר זה הניח את דעת חותנו והשלים אתו.

**בשנות הגזירות** סבל רבות, שני בניו נהרגו על קידוש השם בשנת תכ"ד, ונדד ממקום למקום, כמו

שהביא בספרו ט"ז (אבהע"ז קנ"ו סק"ח) הרבה גדולי עולם באו עמו בתשובות, מהם בעל הלבושים, המגלה עמוקות, המגיני שלמה והש"ך.

**פעם** בא הט"ז זי"ע לקראקא, וכל הקהילה באו ליתן לו שלום חוץ מהמג"ע זי"ע, והיה הב"ח זי"ע ברוגז מאוד על זאת, וכבר עברו ג' ימים, והמג"ע לא נתן לו שלום, והב"ח כבר רצה לכתוב ח' על המג"ע זי"ע, והט"ז עכבו. ובסוף התאמץ הב"ח ובכ"ז כתב, וכשבא לחתום שמו נשתפך הדיו על הכתב והתקלקל, ואז אמר הט"ז שהוא הולך בעצמו לקבל שלום מן המג"ע, וגם הב"ח אמר שהולך עמו. ובאמצע הדרך בא גם המג"ע לקראתו, ואמר שהולך ליתן שלום להט"ז, ומה שמנע עד עכשיו כי ראה על מצח הט"ז רשימת עבירה, דהיינו המעשה הי' בעש"ק כשעבר הט"ז ביער פגש שם בני ישראל חוטבי עצים שבאו אליו שיש להם משפט זה עם זה, שישמע טענותם, והוא הט"ז ברוב מהירות כי הי' עש"ק, לא פנה אליהם, ואח"כ הפסידו השני יהודים עי"ז, וזאת נחשב לחטא להט"ז, ומנע ממנו המג"ע כבוד ליתן שלום כדי שיכופר להט"ז עון זה. גדולים מעשי צדיקים.

**בספר** אנשי שם מביא העתקה מפנקס דק"ק לבוב מקדוש הט"ז זי"ע, וז"ל: הגה"ק בעל ט"ז נתקבל לראש מנקר דפה, [ואע"פ כי רבנו הט"ז כבר נודע למשגב וגם במדינות הרחוקות שעבר בעת גלותו חרדו לקראתו, אבל כנראה הי' לו כוונה מיוחדת להסתיר עצמו ולא הכיר אותו איש שידע מהותו. ובפרט שזה היה אחרי התגעש עולם בשנת ת"ח-ת"ט] ואז היה הגה"ק מו"ה מאיר ז"ק אב"ד דחוץ לעיר, והגה"ק מו"ה רבי יקותיאל זלמן אב"ד דתוך העיר, ואירע פה שאלה בבית המטבחים, ופסק הגאון בעל הט"ז והכשיר, והמנקרים ידעו כי עפ"י הדין הפשוט הוא טריפה, והלכו לקבול עליו אצל הרב הגאון מו"ה מאיר ז"ק שהיה אז מרא דאתרא, וישלח הגאון לקרוא את הט"ז אליו ויתן עליו בקול מדוע הכשיר את הטרפה, וכאשר עמד הט"ז על דעתו כי ע"פ הדין הוא כשר, עלתה חמת הגאון באפו ויגזור אומר והעמידו במקום הבושת תחת מסגר של ברזל אשר עדנו היום אתנו למזכרת באולם ביהכ"נ הגדול דחוץ לעיר, ותעודתו הי' להציב בתוכו כל

חוטא ופושע, ושלשלאות של ברזל על אצילי ידיו לאות לבני מרי, למען ישמעו וייראו, והוא הנקרא בשפת העם קיהנע.

**ויהי בעת** עמד שם הט"ז, עבר במקרה א' הנערים לפניו ותרנגולת שחוטת בידו, וישאלו הט"ז למה זה התרנגולת הוא בידך, ויען הנער שאלת חכם שאלתי עליו אצל הרב הגאון דפה, וכאשר סיפר לו ענין השאלה ואמר כי הטרף אותה הגאון, אמר לו הט"ז: שוב אל הגאון והגידה לו בשמי כי התרנגולת כשרה. הנער מיהר לבית האב"ד ואמר לו כדברים האלה, והגאון מהר"ם ז"ל באהבתו את האמת חקר שנית אודות התרנגולת וראה כי באמת הצדק עם הט"ז, וימהר לפתוח אותו ממאסרו, וישלח לקרוא לו, ובדברו אתו ראה כי הוא צנא מלא ספרא ורוח אלקים בו, ביקש ממנו מחילה על העלבון הרב אשר עשה לו, וישלח לקרוא לפרנסי העיר ואמר להם דעו לכם כי האיש הזה רם ונשא הוא, וראוי לשבת בראשיכם, אך יען כי לא היה אז כסא הרבנות פנוי עשאוהו לראש בי"ד. וכאשר נפטר הגאון ר' מאיר ז"ק בשנה השניה, קבלו את הט"ז לאב"ד ור"מ, עכ"ד. **משנת תט"ו** כיהן כאב"ד "חוץ לעיר" דלבו, וכל בית ישראל סרו למשמעתו ולפסקיו, והיה מראשי ועד ארבע ארצות עד יום כ"ו בשבט שנת תכ"ז, יום בו עלתה נשמתו הטהורה לגנזי מרומים, ומנו"כ בלבוב.

**רבינו השאיר אחריו את ספריו הקדושים** שנתקבלו בהערכה רבה בכל תפוצות ישראל. ואלו הן: טורי זהב על ד' חלקי שו"ע, דברי דוד על התורה. גודל ענוותנות של רבינו משתקפת היטיב מתוך הקדמתו ליו"ד, וז"ל: "וערכתי שולחני לפניהם מה שזכיתי משולחן גבוה, ושמעו אמרי כי נעמו, ויפצרו בי להביא הדברים לבית הדפוס. ויפג לבי מלשמוע להם, מדאגה מדבר דאפילו אחריות דנפשיה לא ניחא לאינש לקבולי עליה, ק"ו דאחריני, ואפילו אם לא יהיה דרך פסק דין, רק דרך משא ומתן, מ"מ יש מכשול במי שרואה דברים נדפסים ממי שלא הגיע להוראה, ולומד מן הביאור איזה פסק דין וסומך עליהם גם למעשה, הקולר תלוי בצוואר הגורם לזה, ורחמנא ליצלן מעונש המגיע מזה ח"ו, כל זה העליתי אל לבי למשוך ידי ממלאכת הדפוס, אחרי

שובי נחמתי לאשר זכיתי להציע דבר לפני חשובים, הן תלמידים, הן שאר לומדים, והוטב בעיניהם ת"ל, וקיויתי לו יתברך שיתכנו בעיני חכמי הדור אוהבי האמת מצד אמיתתה של תורה לא מצד אחר ח"ו. וקראתי שם חיבורי זה 'טורי זהב' להיות שיתבררו בזה דברי הטור עצמו והש"ע עם הגהות נחוצות. ורמז לחשבון שמי שהוא כחשבון 'זהב' גם כללתי בזה הרבה שאלות שנשאלתי בענייני הוראות השייכים ליו"ד ומה השבתי בעזה".

**ואני משתטח** ומתאבק בעפר רגלי החכמים אשר אני כותב לפעמים לסתור דברים, לא יאשימוני, כי סהדי במרומים אשר נצטערתי על זה הרבה פעמים שבאתי לידי מדה זו, אלא שההכרח לא יגונה, ומצודת בקשתי פרוסה נגד כל מעיין בחבור זה ויקשה לו איזה דבר, לבו אל ימהר לסתור הבנין בתחילת העיון, וכל הימים אשר הוא יתברך ויתעלה יתן לי חיים אדע ליישב הדברים ולא אבוש בדבר הלכה, ובו בטחתי שע"י ספר זה יתעוררו הרבה חידושי הוראות מתוקנים, ואזכה לפרסם גם ביאורי על חושן משפט ושלחן ערוך שלו, אשר הוכן תחלה לאל בידי עם דברים חידושים ומתוקנים בעזרת ה' ית', וה' יגמור בעדי מעשי ידך אל תרף, שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, תפלה לדוד הוא הקטן בלא"א הר"ר שמואל הלוי זלה"ה. (מתוך הקדמת הט"ז לפירושו על שו"ע יו"ד) (נדפס בריש שו"ע יו"ד)

**גדולי הדורות** הפליגו לדבר בשבח החיבור "טורי זהב" ומחברו, בהעידם שנתחבר על פי קבלה וצירופי שמות הקדושים, ומהאי טעמא דברי לשונו מוקשים לפעמים, ויש אשר גם צירף כמה ענינים בתוך סעיף קטן אחד. כי כל דבריו "הן המה במעלת הסודות - אשר במעטה הנגלות לנו ולבנינו הם, טובא גניז בגוייה, ודוד בא עד הראש שמי רום, מרום גדולתו וקדושתו" (לשוה"ק של בעל ה"דרכי תשובה" זי"ע בהסכמתו לספרו "דברי דוד" עה"ת) והרי לקט זעיר מדבריהם.

**מתוך הסכמת ה"פני יהושע" על הט"ז (שו"ע אבה"ע)**  
"דברי פי חכם כדרכונות וכמסמרות נטויים נתנו מרועה אחד ה"ה הרב הגאון המפורסם וכו' מוהר"ר דוד זצ"ל אבי התעודה בעל

המחבר טורי זהב שכבר נתפרסמו חבריו והוראותיו בכל תפוצות ישראל, ולאורו אנו הולכים, שהלכה כמותו בכל מקום ברוב המקומות שהוא גדול שבאחרונים וראשון שבראשונים שאין למעלה ממנו...".

### מתוך הקדמת הש"ך לחיבורו "נקודת הכסף"

"אמר המחבר, אל יעלה על לב הקורא בספרי זה, שמפני שהיה לי איזה מחלוקת עם הבעל טורי זהב, או יש לי בליבי איזה טינא עליו, חברתי השגות על ספרו, כי הלא נודע לכל כי נתקיים בו 'את והב בסופה'; והתורה מחזרת אחר אכסניא שלה, שנעשיתי אכסניא להבעל 'טורי זהב', והיה אצלי שלשה ימים וכבדתי כבוד גדול אשר לא יאומן כי יסופר, וגם הוא נתכבד בי הרבה עד שנשקני על ראשי ושמח בי ממש כשמחת בית השואבה...".

**"בשם הבעש"ט הק' זי"ע** – שהט"ז והש"ך הם פוסקים האחרונים, ועל כן יש לראות שלא לעבור על דעתם כי אם להחמיר, אבל לא להקל נגדם, כי אם בצירוף איזה טעם באופן שגם הם היו מסכימים להקל, כגון בהפסד מרובה וכדומה". (שארית ישראל, להרה"ק מווילעדניק).

**וכן כותב הנודע ביהודא מהדו"ק** יור"ד סי' ס"ח ומי לנו גדול בכל הפוסקים יותר מהני תרי עמוד הוראה אשר בית ישראל נשען עליהם במדינות פולין ואשכנז ובכל קצה הארץ נתפשטו דברי הט"ז והסמ"ע. וכן במהדו"ת חו"מ סי' כ"ו ולפי שדרכי להיות מאד נזהר בכבודן של הראשונים שאנחנו שותים בצמא דבריהם ובפרט הט"ז הוא לנו לעינים.

**"נכדו הרה"ק מאפטא זי"ע** היה לומד כל הטורי זהב משו"ע על פי קבלה, רק במקום אחד היה קשה לו שלא היה מכוון כל כך. ובא אליו הטו"ז ואמר לו שבל יפלא על זה, יען שכתב זאת בשנת ת"ח, שהיה שערוריה בעולם, ולא היה יכול לכוון כראוי אז".

**ובבעלזא אמרו** שיש מקומות בטו"ז שקשה להשיגם ע"פ פשט כיון שיש בהם סודות קבלה כמו ביו"ד ס' ס"ח ס"ק ד', וכ"ק מרן מהר"ש מבעלזא היה אומר בשם הרבי מלובלין זי"ע שכל החיבורים עד הש"ך ועד בכלל חיברו ברוח הקודש והחיבורים עד הטו"ז ועד בכלל יש בהם צירופי שמות הקדושים,

**סיפר הרה"ק משאץ זי"ע:** אחרי שהשלים רבינו את חיבורו 'טורי זהב', חשש שלא היה כולו לה', ולא הדפיסו והנה היה לו מנהג שבכל ליל שב"ק היה לו אורח לסעודה. פעם אחת היה חורף קשה, וחדלו עוברי אורח, והמשמש לא מצא אורח להביא אל שולחן רבינו, שלחו רבינו שוב לחפש, טרח השמש עד שמצא באחת הבתי מדרשות איש עני יושב אצל התנור, ובקשו לבוא להרב. ברם האיש לא רצה לבוא. הלך רבינו בעצמו והפציר בו שיבוא. ענה הלה: שהוא רעב, ואצל הרב צריכים לאכול בדרך ארץ, ומאריכים בזמירות, ואין זה אכסניא בשבילו, הבטיח לו רבינו: שימחר הפעם בזמירות, וכה דיבר על לבו, עד שהאיש הסכים, והלך עם רבינו, ולפי גירסא אחרת אמר העני: שאין לו מנעלים, ואמר לו רבינו: שהוא ישא אותו, וכן היה שהביא אותנו על כתפו. רבינו שמר הבטחתו ועשה קידוש מיד, האורח גילה רעבון יוצא מגדר הרגיל, הוא אכל את כל מה שהגישו לו, וכל מה שהיה מוכן בבית לצורך הסעודה, גם הביאו בשבילו אוכל מן השכנים, וגם את זה אכל עד תומו, כן חוזר ונשנה הדבר בסעודת היום. במוש"ק גילה האורח לרבינו שהוא אליהו הנביא, ובא לנסות אותו במצות הכנסת אורחים, ובאותו פרק ציוה לו שידפיס חיבורו. (בית שלום מהרה"ק משאץ זי"ע ערך פרידת שלום)

**רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים ואלו הן:** בנו רבי שלמה הי"ד, בנו רבי מרדכי הי"ד, שניהם נהרגו בחיי אביו ביום ח' אייר תכ"ד. בנו רבי ישעי' אב"ד קאמארנא זצ"ל. בתו אשת רבי גד, בנם הוא הגאון רבי יואל אב"ד שעברישין, מחבר מגיני זהב להצדיק דברי זקני רבינו, מההשגות אשר השיג עליו הש"ך.

### מאמרותיו הק'

**כל המצוות** לא יעשה אותם ועוסק בדבר אחר, כי זה הוא מורה על עשייתו המצוה בלי כונה אלא דרך עראי ומקרה וזה נכלל במאמר תורתנו ואם תלכו עמי בקרי, שפירושו אף שתלכו עמי דהיינו עשיית המצוה מ"מ היא בדרך מקרה ועראי, ונראה לי שבכלל איסור זה יש ג"כ שלא לעסוק בתורה באותה שעה. (טו"ז אורח חיים ס' קצ"א ס"ק א')

**דביקותו של רבינו הט"ז** ב"עסק" תורתנו הקדושה בכל שעות היממה,

הביאה לכך שגם בעלותו על יצועו נתחדשו לו בחלום פירושים שונים, ויש שהוא מזכיר אותם בחיבורו, כגון בהלכות ראש השנה (או"ח סימן תקפ"ה ס"ק ד'), שמביא את דברי ה"טור" שמזכיר את דברי חז"ל: "כל שנה שאין תוקעין בה בתחילתה, מריעין לה בסופה". ומוסיף על זה רבינו הט"ז: "ופעם אחת בא לי בחלום פירוש הפסוק "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'", שפירושו ע"ד הגמ' הזה, שיהיו נזהרים לקיים התרועה ע"י שופר, קודם שתהיה התרועה ח"ו בסוף השנה מאתו יתברך, ובזה אמר לפני המלך ה' כלומר קודם תרועת המלך, ה' ב"ה, ח"ו".

**חלום נוסף שלו** מופיע בט"ז ל"חושן משפט" (סוף סימן פ"ח), בדבריו הוא מקשה קושיא חמורה על רבינו ה"טור" בנושא המדובר שם, ולאחר שמנסה לתרץ בכמה אופנים, וגם דוחה את התירוץ, הוא כותב: "ומי שיכול ליישב דבריהם בדבר זה אומן יקרא ושכר הרבה יקח מן השמים, שוב נתגלה לי בחלומי תירוץ על קושיא זאת, דמיירי שאח"כ מחל לו השיעבוד.

**מפורסמים הם דברי הט"ז** (או"ח סימן מ"ז ס"ק א'), בנוסח הברכה "לעסוק בדברי תורה", את כוונת המלה "לעסוק" מפרש רבינו הט"ז: שעיקר מעלת העוסקים בתורה דוקא דרך טורח ויגיעה", ובזה מפרש רבינו הט"ז את דברי חז"ל (נדרים פ"א.) על הפסוק (ירמיה ט', י"א- י"ב): על מה אבדה הארץ... ויאמר ה' על עזבם את תורת... ולא הלכו בה" "אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחלה", היינו שפירוש "ולא הלכו בה" הוא "שלא עסקו בהלכות התורה דרך משא ומתן של פלפול", ע"פ דברי חז"ל על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" - "על מנת שתהיו עמלים בתורה", מכיון שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", וזאת הכוונה "שלא ברכו בתורה תחלה", כי הברכה היא "לעסוק" בדברי תורה, ו"לעסוק" הכוונה "דרך טורח דווקא". והיו דברי הט"ז הללו שגורים בפי חסידי אמת לקיימם בנפשם.

**בסיום דבריו אלו כותב רבינו הט"ז:** "הבאתי דברים אלו לכאן, אע"פ שאינן ענין לחיבור זה, מכל מקום נראה לי שהוא פירוש נכון וקרוב לפשוטו". ובספרו "דברי דוד"

פירושו מידי דצריך פלפול ועיון עמוק, אבל לימוד פשוט חיוב הוא, ומקרא מלא הוא "ובלכתך בדרך", וע"כ אמר כאן "אל תתעסקו בדבר הלכה", דלשון עסק שייך בדבר שיש בו טורח".

**זכותו יגן עלינו  
ועל כל ישראל אמן  
מקורות:  
"כלילת יופי ח"א פ"ז"  
"תולדות גדולי הוראה"**

**מזל טבא וגדיא יאה להרה"ח ר' משה קליין שליט"א  
ולאביו החשוב הרב החסיד ר' דוד יצחק קליין שליט"א  
לרגל נשואי בתו הכלה החשובה תח"ו  
עב"ג בה"ח המופלג בתו"ש לייבוש נ"ו  
בן הרה"ח ר' שמשון בארד שליט"א  
ולסב החשוב של החתן נ"ו הרב החסיד ר' אברהם בארד שליט"א  
בורא עולם בקנן השלם זה הבנין, ותזכו לראות דורות ישרים מבורכים  
בבנין עדי עד ותרוו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה  
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורושת"א**

(לפירש"י על התורה) בפרשת ויגש, ממשיך רבינו הט"ז את הרעיון הזה, ומסביר בזה את דברי יוסף אל אחיו (בראשית מ"ה, כ"ד): "אל תרגזו בדרך", על פי דברי חז"ל בזה (תענית י:): "אמר להם יוסף לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה. שמא תרגזו עליכם הדרך", ואמרו שם בגמ' שהכוונה היא רק "לעיונא", וכך כותב ב"דברי דוד": "אל תתעסקו בדבר הלכה"

**גם אני קבלתי על עצמי שלא לדבר כלל מתחילת התפילה ועד סופה כולל בשעת קריאת התורה, בין גברא לגברא, הפטורה וכו', וראיתי ישועות גדולות בדברים שהייתי זקוק להם. בדוק ומנוסה**

**לעילוי נשמת האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' אהרן עקיבא ז"ל  
נפטרה כ"ד שבט תשע"א הונצחה ע"י בנה הנדיב הנכבד הרב החסיד ר' יוסף לעווין שליט"א**

**לע"נ האשה החשובה מרת חיה שרה גרינוואלד ע"ה  
בת הרב החסיד ר' דוד רובינשטיין ז"ל  
נפטרה כ"ח שבט תשס"ד  
הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחיו**

**לעילוי נשמת הרב החסיד ר' נחום גרינוואלד ז"ל  
בן הרב החסיד ר' יהושע ז"ל  
נלב"ע כ"ז שבט תשע"ו  
הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו**

**לע"נ הרב החסיד ר' שלמה יוסף דוב יאקאבאוויטש ז"ל  
בן הרב החסיד ר' זאב (וואלף) ז"ל  
נלב"ע כ"ד שבט תשס"ט  
הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו**

**לע"נ הרב החסיד המפו' ר' עובדי' רומפלר ז"ל  
בן הרב החסיד ר' יהודה אלטר ז"ל  
נלב"ע ל' שבט תשע"ז  
הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו**

**לע"נ האשה החשובה מרת פערל חיה ע"ה  
בת הרב ר' יוסף שמואל אב"ד פאפראד זצ"ל  
נפטרה כ"ח שבט תשנ"א תנצב"ה  
הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחיו**

**לע"נ הרב החסיד ר' אברהם אלעזר פעפערקורען ז"ל  
בן הרב החסיד ר' צבי משה ז"ל  
נלב"ע כ"ח שבט תשפ"ב  
הונצח ע"י בנו הרב החסיד ר' ישעי' שליט"א**

**"התחזקות יומית" דברי חיזוק והדרכה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א במערכת אוצרות בעלזא" שמעו ותחי נפשכם בארה"ק 02-3011614 בארה"ב 3131771-1605**

**לעילוי נשמות**  
הרה"ג ר' יצחק דוד פריעדמאן ז"ל בן הרה"ח ר' חיים יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת רחל ע"ה בת הרה"ח ר' שלמה ז"ל

**לעילוי נשמות**  
האשה החשובה מרת גיטל עלקא ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל נפטרה ב' אייר תשע"ח תנצב"ה הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחיו

**לעילוי נשמות**  
הרה"ח ר' צבי אליהו שטראוס ז"ל בן הרה"ח ר' ליפא יו"ט ז"ל נלב"ע י"ח טבת תשע"ד תנצב"ה

**לעילוי נשמות**  
הרה"ח ר' ישראל חיים ז"ל בן הרה"ח ר' דוד רובינשטיין ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת צפורה מרים ע"ה בת הרה"ח ר' מנחם הלל ז"ל תנצב"ה

**לעילוי נשמות**  
הרה"ח ר' דוד יוסף אונגר ז"ל בן הרה"ח ר' אברהם יהודה ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת רבקה ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל תנצב"ה

**לעילוי נשמות**  
הרב החסיד המפו' ר' פרץ שטראסבורג ז"ל בן הרה"ח ר' יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת יודית ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל הונצח ע"י בנו תנצב"ה הרה"ח ר' יוסף שטראסבורג שליט"א

**לעילוי נשמות**  
העסקן המפו' הרב החסיד ר' יואל בן ציון פרקש ז"ל בן הרב החסיד ר' צבי ז"ל נלב"ע ט' אדר תש"פ הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו תנצב"ה

**לעילוי נשמות**  
הרה"ח ר' יחיאל אויש ז"ל בן הרה"ח ר' בנימין זאב צבי ז"ל נלב"ע י"ב תשרי תשס"ו תנצב"ה וזוגתו האשה החשובה מרת שפרה ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף שאול ז"ל

**לעילוי נשמות**  
הרב החסיד המפו' ר' יצחק ווייס ז"ל נלב"ע ל' מרחשון תשפ"ג הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו

**לעילוי נשמות**  
הרב החסיד המפו' ר' מנחם שמואל חיים ז"ל וזוג האשה החשובה מרת יטל פריעדמאן ע"ה בת הרה"ח ר' אפרים ז"ל הונצחו ע"י המשפחה החשובה שיחיו

**לעילוי נשמות**  
הרה"ג ר' אברהם אליהו איינהורן ז"ל בן הרה"ח ר' שלמה יוסף חכהן ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת נתנה ע"ה בת הרה"ח ר' אליהו ז"ל הונצחו ע"י משפחתו החשובה שיחיו

**לעילוי נשמות**  
האשה החשובה מרת רבקה פיגלא איגל ע"ה בת הגה"ח ר' שמחה בונים בויס ז"ל הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחיו תנצב"ה

**לעילוי נשמות**  
הרה"ח ר' מנחם מנדל ז"ל בן הרה"ח ר' ישראל וועטנשטיין ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשע"ג הרה"ג ר' אהרן אליהו וועטנשטיין שליט"א דומ"ץ דקהליתנו הק' גבעת זאב תנצב"ה

**לעילוי נשמות**  
הרה"ג ר' יהודה זיגלמן ז"ל בן הרה"ח ר' נחמן ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת אסתר ע"ה בת הרה"ח ר' משה יהודה ז"ל הונצחו ע"י בנו הרה"ח ר' ישראל זיגלמן שליט"א

**לעילוי נשמות**  
האשה החשובה מרת ברכה ע"ה בת הרב החסיד ר' דוד מנשה זינגער ז"ל אשת שינדלחט"א הרב החסיד המפו' ר' משה בגלאייזאן שליט"א נפטרה שבי"ק תמוז תשפ"ג הונצחה ע"י ביהחתי החשובים שיחיו

**לעילוי נשמות**  
הרה"ח המפו' ר' מנחם אליעזר אסטרייכער ז"ל בן הרה"ח ר' יצחק שמעון ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל

**לעילוי נשמות**  
הרה"ג ר' יהונתן בנימין קליין ז"ל בן הגה"ח ר' ישראל ז"ל נלב"ע ביום שבי"ק שבט תשפ"ב תנצב"ה

**לעילוי נשמות**  
האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת שינדלחט"א הרה"ח ר' יהודה שליט"א נלב"ע ל' ניסן תשע"ז הונצח ע"י אביה הרה"ח ר' יהודה איינהורן שליט"א

**לעילוי נשמות**  
הרה"ח ר' ישכר דוב יעקובביץ ז"ל בהג"צ טביד ווארקערט רבי שמעון יחזקאל זוקיל ולע"נ הרה"ח ר' אליעזר צבי ז"ל בן הרה"ח ר' נתן בנימין ז"ל ולע"נ האשה החשובה מרת הענדל ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף מאיר ז"ל

**לעילוי נשמות**  
הרה"ג ר' פנחס מאיר גאנצפריד ז"ל בן הרב החסיד ר' אליעזר דוד ז"ל נלב"ע י"ד כסלו תשע"ד הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו